

Protocol
kindermishandeling
en grensoverschrijdend
gedrag

he_rO
kindercentra

Inhoud

Inleiding	4
Verantwoordelijkheden binnen kinderopvangorganisaties	4
Indeling van dit protocol	5
Deel 1. Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in de thuissituatie	6
1. Inleiding	6
1.2. Definitie Kindermishandeling en huiselijk geweld	6
2. Stappenplan Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling met afwegingskader	7
2.1. Voorbeeld stappenplan in de praktijk	8
2.2 De stappen van de meldcode en het afwegingskader	9
3. Wettelijke verplichtingen	22
3.1. Beroepsgeheim en wettelijk meldrecht	22
3.2. Verantwoordelijkheid	23
3.3. Documentatie en vertrouwelijkheid binnen de meldcode	23
3.4. Deskundigheid eengerelateerd geweld/meisjesbesnijdenis	23
3.5. Verwijsindex risicojongeren	23
4. Na de melding	24
4.1. Interne evaluatie	24
Deel 2. Meldplicht bij een vermoeden van een geweld- of zedendelict door een medewerker	25
1. Inleiding	25
1.1. Melding door een medewerker over de directie zelf	25
1.2. Melding door een ouder over een medewerker of Clustermanager	25
1.4. Leeswijzer	25
2. Stappenplan bij een vermoeden van een geweld- of zedendelict door een medewerker	26
2.1. Toelichting op het stappenplan	27
3. Preventieve maatregelen	31
Deel 3. Seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling	32
1. Inleiding	32
1.1. Leeswijzer	32
2. Stappen bij signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling	33
2.1. Toelichting op de stappen	34
3. Seksuele ontwikkeling van kinderen en grensoverschrijdend gedrag	37
4. Preventieve maatregelen	39
Geraadpleegde bronnen	40
Bijlagen bij deel 1, 2 en 3	40
Bijlage 1. De verschillende vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld	40
Bijlage 2. Sociale kaart	43
Bijlage 3. Signalenlijst kindermishandeling 0- tot 4-jarigen	45
Bijlage 4. Signalenlijst kindermishandeling 4- tot 12-jarigen	50
Bijlage 5. Observatielijst	55
Bijlage 6. Gesprekspunten werkoverleg bij een vermoeden van kindermishandeling en huiselijk geweld	58
Bijlage 7. In gesprek met ouders en kinderen	59
- Gesprek met (jonge) kinderen	59
- Gesprek met ouder(s)	61
Bijlage 8. Het kinddossier	63
Bijlage 9. Signalen die kunnen duiden op mogelijk geweld- of zedendelict door een collega	64
Bijlage 10. Een draaiboek aanleggen	66

Bijlage 11. Communicatie na aangifte bij de politie

Bijlage 12. Omgaan met de media

Bijlage 13. Logboek vermoeden kindermishandeling en huiselijk geweld

Inleiding

Deze meldcode van Hero Kindercentra is gebaseerd op het voorbeeldexemplaar (d.d. juni 2018) dat is opgesteld door de brancheverenigingen en Boink.

Wanneer een kinderopvangorganisatie geconfronteerd wordt met signalen van kindermishandeling in de thuissituatie, een geweld- of zedendelict door een medewerker van de kinderopvang of seksueel grensoverschrijdend gedrag door kinderen op de opvang is het van belang dat hier op een professionele manier mee wordt omgegaan. Dit protocol is, met inachtneming van geldende wetgeving, opgesteld om handvatten te bieden in dit soort situaties.

Verantwoordelijkheden binnen kinderopvangorganisaties

Het is van belang dat verantwoordelijkheden van medewerkers van Hero Kindercentra waar het gaat om vermoedens van kindermishandeling en grensoverschrijdend gedrag, goed zijn vastgelegd. De verantwoordelijkheden per functie zijn:

De pedagogisch medewerker dient deskundig te zijn in het herkennen en bespreken van signalen die kunnen wijzen op huiselijk geweld en kindermishandeling. Onder signaleren wordt verstaan het waarnemen en interpreteren van aanwijzingen in gedrag en lichamelijk welzijn van het kind, in het gedrag van de ouders en in de gezinsomgeving die mogelijk wijzen op huiselijk geweld of kindermishandeling. Deze signalen dienen zo snel mogelijk te worden neergelegd bij de Clustermanager. De pedagogisch medewerker dient ook alert te zijn op signalen die wijzen op een geweld- of zedendelict gepleegd door een collega of signalen die wijzen op seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling. De pedagogisch medewerkers worden jaarlijks door de Clustermanager geïnformeerd over de meldcode.

De pedagogisch coach is zelf regelmatig op de groepen en is een pedagogische vraagbaak voor de pedagogisch medewerkers en de clustermanagers. Daarom dient zij deskundig te zijn in het herkennen en bespreken van signalen die kunnen wijzen op huiselijk geweld en kindermishandeling en dient zij ook goed op de hoogte te zijn van de werkwijze van de meldcode en de afspraken binnen de organisatie zodat de clustermanager of directie tijdig geïnformeerd wordt indien er vermoedens zijn dat een kind slachtoffer is van een gewelds- of zedendelict.

De Clustermanager heeft een centrale rol in de stappen rond het signaleren en handelen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling in huiselijke kring. De Clustermanager dient gedegen kennis te hebben omtrent het signaleren, handelen en delen van zorg en op de hoogte te zijn van de werkwijze van de meldcode en de afspraken binnen de organisatie. De Clustermanager heeft in samenspraak met de aandachtsfunctionaris tevens contact met externe partijen als bijvoorbeeld Veilig Thuis. De Clustermanagers worden jaarlijks door de aandachtsfunctionaris bijgeschoold omtrent de meldcode.

De aandachtsfunctionaris heeft een adviserende rol in de stappen rond het signaleren en handelen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling in huiselijke kring. De aandachtsfunctionaris dient bovendien het onderwerp huiselijk geweld en kindermishandeling binnen de instelling te borgen. Hiertoe dient de aandachtsfunctionaris deskundig te zijn in het signaleren, handelen en delen van zorg en op de hoogte te zijn van de werkwijze van de meldcode en de afspraken binnen de eigen organisatie. De aandachtsfunctionaris adviseert/ondersteunt de Clustermanager met betrekking tot contacten met externe partijen als bijvoorbeeld Veilig Thuis. De aandachtsfunctionaris wordt jaarlijks geschoold.

De directie De directie is verantwoordelijk voor het opnemen van de meldcode in het zorgbeleid en/of veiligheidsbeleid en dat deze aansluit op werkprocessen binnen de organisatie. De directie draagt er zorg voor dat pedagogisch medewerkers binnen de organisatie op de hoogte zijn van de meldcode en er naar kunnen handelen. De directie stelt een aandachtsfunctionaris aan en geeft deze mandaat en de ruimte deze functie naar behoren uit te oefenen. De directie draagt eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van de meldcode en het eventueel doen van een melding.

De directie is bij het vermoeden van een geweld- of zedendelict door een collega verplicht om in contact te treden met de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs en ook tot het doen van aangifte als er sprake is van een reëel vermoeden.

De directie vervult daarnaast een centrale rol in de route bij signalen van een mogelijk geweld- of zedendelict door een collega en de route grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling.

De directie, de Clustermanager, de pedagogisch coach, de pedagogisch medewerkers en aandachtfunctionaris zijn **niet verantwoordelijk** voor:

- het vaststellen of er al dan niet sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld
- het verlenen van professionele hulp aan ouder of kind (begeleiding).

Indeling van dit protocol

Dit protocol bestaat uit de volgende drie delen:

1. Kinderopvangorganisaties zijn sinds 1 juli 2013 wettelijk verplicht een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling te hebben, net als in de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp en justitie. Vanaf 1 januari 2019 is het daarnaast verplicht om binnen de meldcode te werken met een afwegingskader. Deze verandering in wetgeving is de aanleiding voor het opstellen van dit protocol. In deel 1 is de aangepaste meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling opgenomen.

2. Sinds 1 juli 2013 geldt er ook een meldplicht specifiek voor de kinderopvang indien een medewerker wordt verdacht van een geweld- of zedendelict. Deze meldplicht houdt in dat houders van kinderopvangorganisaties verplicht zijn om te overleggen met de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs bij aanwijzingen van een geweld of zedendelict door een medewerker. Indien na dit overleg het vermoeden blijft bestaan heeft de directie ook een aangifteplicht. Ook medewerkers hebben een aangifteplicht indien het vermoeden de directie zelf betreft. Zij hebben ook de mogelijkheid om contact op te nemen met de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs. Deel 2 van dit protocol gaat uitgebreid in op de te nemen stappen in het kader van de meldplicht.

3. Deel 3 gaat in op het stappenplan wanneer er een vermoeden bestaat van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling. Het is van belang op een zorgvuldige manier om te gaan met vermoedens hieromtrent. Kinderen ontwikkelen zich ook op seksueel gebied en bepaalde gedragingen horen bij deze ontwikkeling.

Ieder deel in dit protocol is in beginsel van toepassing op verschillende situaties, hoewel niet altijd direct duidelijk hoeft te zijn welk deel van dit protocol moet worden ingezet. Het kan immers zijn dat er signalen bij een kind worden geconstateerd, maar niet duidelijk is of er thuis iets aan de hand is of dat er juist op de opvang iets is gebeurd. Daarom is stap 1 altijd: in kaart brengen van signalen. Door één protocol te hanteren wordt heel veel informatie op één plek verzameld.

Deel 1. Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in de thuissituatie

1. Inleiding

Dit deel van het protocol kindermishandeling gaat in op de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (in de thuissituatie). In het volgende hoofdstuk staat het stappenplan van de meldcode kindermishandeling mét afwegingskader centraal. De hoofdstukken hierna bieden meer achtergrondinformatie voor wat betreft het werken met de meldcode. Hoofdstuk drie gaat in op de wettelijke verplichtingen die samenhangen met de meldcode. In hoofdstuk vier wordt ingegaan op wat er moet gebeuren na een melding.

1.2. Definitie Kindermishandeling en huiselijk geweld

Kindermishandeling is elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel. Kenmerken van kindermishandeling kunnen zijn: angst, onmacht, isolement, eenzaamheid en loyaliteit.

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Hieronder vallen lichamelijke en seksuele geweldpleging, belaging en bedreiging (al dan niet door middel van, of gepaard gaand met, beschadiging van goederen in en om het huis).

De combinatie van kinderen en huiselijk geweld betekent altijd kindermishandeling. De handelwijze bij huiselijk geweld is hetzelfde als bij kindermishandeling of een vermoeden daarvan.

In bijlage 1 zijn de (definities van) verschillende vormen kindermishandeling opgenomen.

2. Stappenplan Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling met afwegingskader

Onderstaande stappen worden in de volgende paragraaf toegelicht.

<p>STAP 1 In kaart brengen van signalen</p>	<p>De beroepskracht:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Observeert het kind ☐ Brengt signalen bij het kind in kaart, zie bijlage 3 en 4 ☐ Bespreekt de zorg met de Clustermanager ☐ Bespreekt de zorg met betrokkenen ☐ Documenteert alle signalen, acties, contactmomenten, beslissingen en uitkomsten in het kinddossier
<p>STAP 2 Collegiale consultatie Bij twijfel: Veilig Thuis (anoniem) Bij twijfel: letseldeskundige</p>	<p>De Clustermanager :</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Bespreekt signalen met het team ☐ Heeft overleg met de aandachtsfunctionaris voor advies ☐ Heeft eventueel contact met Veilig Thuis voor advies ☐ Documenteert alle contactmomenten, acties en beslissingen / uitkomsten in het kinddossier <p>De aandachtsfunctionaris:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Overweegt signaal af te geven in verwijzindex
<p>STAP 3 Gesprek met de ouder (en indien mogelijk het kind)</p>	<p>De beroepskracht en/of Clustermanager :</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Heeft gesprek met betrokkenen ☐ Documenteert alle acties, contactmomenten en beslissingen / uitkomsten in het kinddossier <p>De aandachtsfunctionaris:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Geeft signaal af in verwijzindex, indien nodig
<p>STAP 4 Wegen van het geweld aan de hand van afwegingskader Bij twijfel: altijd contact met Veilig Thuis</p>	<p>De Clustermanager :</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Beoordeelt de risicotaxatie ☐ Heeft bij twijfel contact met Veilig Thuis ☐ Weegt aan de hand van afwegingskader ☐ Documenteert in het kinddossier
<p>AFWEGING 1 Is melden noodzakelijk?</p>	<p>AFWEGING 2 Is hulpverlening (ook) mogelijk?</p>
<p>STAP 5 Beslissen over het doen van een melding en het inzetten van noodzakelijke hulp</p>	<p>De Clustermanager :</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Beslist aan de hand van de uitkomsten (van het afwegingskader) ☐ Bespreekt een melding met de betrokkenen ☐ Documenteert in het kinddossier

NB. Met [Veilig Thuis](#) kan op ieder moment contact opgenomen worden voor (anoniem) advies.

2.1 De meldcode in de praktijk: een voorbeeld van hoe een proces kan lopen

Stap 1

Je hebt als pedagogisch medewerker een onderbuikgevoel over een bepaald kind dat er iets niet pluis is.

Signalen kunnen heel concreet zijn, maar dit hoeft niet. Het kan zijn dat je door allerlei (kleine) signalen bij elkaar opgeteld het idee hebt dat er iets mis is. Wanneer je met ouders spreekt over bepaalde zorgen hebben zij steeds excuses, bagatelliseren de zorgen en/of komen niet voldoende in actie in jouw optiek. Je blijft je zorgen maken. Je houdt de dingen die je constateert goed bij, in het kinddossier, net als de gespreksmomenten die je hebt (gehad) met ouders. Je bespreekt je zorg ook met jouw clustermanager .

Stap 2

Vervolgens ga jij en jouw clustermanager in gesprek met collega's. Hebben zij ook signalen geconstateerd? En wat vinden zij van de signalen die jij hebt gezien? Jullie vragen de aandachtsfunctionaris om advies en er wordt mogelijk contact opgenomen met Veilig Thuis om de situatie (anoniem) voor te leggen.

Alle acties die ondernomen worden, worden goed bijgehouden in het kinddossier.

Stap 3

Op basis van de kennis die jullie hebben opgedaan, gaan jullie in gesprek met de ouders en in sommige gevallen ook met het kind. Dit kan zo nodig met ondersteuning van de aandachtsfunctionaris. Van dit gesprek wordt altijd een verslag gemaakt.

De aandachtsfunctionaris geeft, indien nodig, een signaal af in de verwijzindex.

Stap 4

Jullie wegen de signalen op basis van het afwegingskader en beantwoorden de twee vragen: is melden noodzakelijk? En vervolgens: is hulp bieden en/of organiseren voor de ouders en het kind/de kinderen ook mogelijk? Deze hoofdvragen moeten worden beantwoord door een aantal vragen over de situatie te beantwoorden (het afwegingskader staat in onderstaande paragraaf). Het kan zijn dat de zorgen na het gesprek met ouders zijn verminderd of zijn weggenomen. Bijvoorbeeld omdat ouders aangeven dat zij zelf hulp hebben gezocht vanwege problemen in de opvoeding waar zij tegenaan lopen en het moeilijk vinden hiermee om te gaan. In zo'n geval kan besloten worden de meldcode te stoppen. Houd goed vinger aan de pols en biedt ondersteuning aan ouders door er te zijn voor de kinderen én met ouders mee te denken over de problemen in de opvoeding die zij tegenkomen. Hiervoor kunnen ook samenwerkingspartners worden benaderd (zie in bijlage 2 de sociale kaart).

Stap 5

Jullie maken de beslissing of melden bij Veilig Thuis noodzakelijk is en/of dat hulpverlening kan worden georganiseerd. Deze beslissing leg je vast in het dossier van het kind/de kinderen.

2.2 De stappen van de meldcode en het afwegingskader

De stappen die worden beschreven zijn in een bepaalde volgorde gerangschikt, maar deze volgorde staat niet vast en kan in de praktijk anders verlopen. Waar het om gaat, is dat de pedagogisch medewerker op enig moment in het proces alle stappen heeft doorlopen, voordat hij/zij besluit om al dan niet een melding te doen. Als er gedurende het doorlopen van de stappen in de meldcode geen zorgen meer bestaan dan kan de meldcode worden afgesloten. Dit wordt dan gedocumenteerd.

Stap 1: In kaart brengen van signalen

De pedagogisch medewerker brengt de signalen die een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigen of juist ontkrachten in kaart en legt deze vast. De pedagogisch medewerker legt ook alle contacten over de signalen vast, evenals de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen.

Kinderen die mishandeld worden of getuige zijn van huiselijk geweld, kunnen veel verschillende signalen laten zien. Deze signalen kunnen wijzen op kindermishandeling of huiselijke geweld, maar kunnen ook een andere oorzaak hebben zoals een scheiding of een sterfgeval. Signaleren begint vaak met een niet-pluis gevoel. Bij signaleren gaat het in de eerste plaats om de zorg die de pedagogisch medewerker heeft over een kind, waarvoor geen geruststellende verklaring kan worden gevonden. Kindermishandeling of getuige zijn van huiselijk geweld is één van de mogelijke oorzaken.

Het bewust worden van een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld geeft vaak een vervelend gevoel: onzekerheid over de opgemerkte signalen, angst om je er mee te bemoeien. Wat helpt om kindermishandeling en huiselijk geweld te durven signaleren is de overtuiging en de wetenschap dat kindermishandeling en huiselijk geweld een ernstig probleem is en waar je niet omheen kunt als je met jonge kinderen werkt. Het is niet aan de pedagogisch medewerker om vast te stellen dat er sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld. Het gaat om de zorgen die zij heeft over een kind. Meestal zullen mishandelde kinderen of degene die hen mishandelt niet uit zichzelf over de situatie vertellen. Het is nodig dat personen in de omgeving van het kind de verantwoordelijkheid nemen om situaties van kindermishandeling en huiselijk geweld bespreekbaar te maken en te stoppen.

Bij het signaleren van huiselijk geweld of kindermishandeling kan gebruik worden gemaakt van de signalenlijsten (bijlage 3 en 4) en de observatielijst (bijlage 5).

Er wordt bij het in kaart brengen van signalen gebruik gemaakt van eigen waarnemingen en er wordt ook informatie gevraagd aan directe collega's, collega's die broertjes of zusjes in de groep hebben en de Clustermanager. Het is belangrijk om de bron te vermelden als er informatie wordt vastgelegd die afkomstig is van een andere collega. Bij het overleg met collega's kan gebruikt worden van bijlage 6. Ook kan informatie worden verkregen uit het observeren van het kind en ouders samen tijdens de breng- en haalmomenten.

Het is gebruikelijk om in deze stap in gesprek te gaan met de ouder tijdens haal- en brengmomenten, tijdens een tien-minutengesprek of op een ander gepland moment. Signalen als hoofdpijn, angst of agressie kunnen bij kinderen verschillende oorzaken hebben. Het is belangrijk deze signalen in de vorm van concrete waarnemingen zo veel mogelijk rechtstreeks met de ouder(s) te bespreken. In deze eerste fase is het verstandig om de vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld niet uit te spreken in het contact met ouder(s). Bijvoorbeeld 'Karin heeft een wond op haar hoofd, wat is er gebeurd?' in plaats van te zeggen: 'Karin heeft een wond op haar hoofd en ik denk dat vader haar heeft geslagen'.

Zorg ervoor dat een gesprek met de ouder(s) niet op zich zelf staat maar logisch voortvloeit uit de contacten die er al zijn. Door regelmatig met hen informatie uit te wisselen over het functioneren van het kind in de groep en thuis is het gemakkelijker om ook zorgen rond een kind vroegtijdig bespreekbaar te maken.

Alle signalen dienen te worden verzameld waardoor het duidelijker wordt welke zorgen er zijn en of deze zorgen gegrond zijn. De pedagogisch medewerker vraagt de clustermanager om te helpen bij het onderbouwen van de zorgen. In veel gevallen zal het bespreken van de signalen ertoe leiden dat

er een verklaring volgt die het vermoeden kan wegnemen. In een aantal gevallen zal de informatie van de ouder(s) de zorgen niet kunnen wegnemen en zijn verdere stappen noodzakelijk. Indien er na het verzamelen van informatie vermoedens blijven bestaan, wordt stap 2 gezet.

Het is belangrijk dat bij het verhelderen van de vermoedens onderscheid wordt gemaakt tussen objectieve gegevens (de feiten) en subjectieve gegevens. Onder objectieve gegevens wordt verstaan datgene wat daadwerkelijk gezien kan worden, zoals een blauwe plek op een arm, een kapot regenjasje of te kleine schoenen. Onder subjectieve gegevens wordt verstaan hoe de gegevens geïnterpreteerd worden. Bijvoorbeeld wanneer het kind heeft een blauwe plek heeft: 'Het kind is geslagen' of 'het kind ziet er verwaarloosd uit'. Op het observatieformulier (bijlage 5) worden de objectieve (feitelijke) gegevens genoteerd. Het observatieformulier wordt bewaard in het kinddossier.

Het is belangrijk dat de alle signalen goed geregistreerd worden en van datum worden voorzien. Alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen dienen schriftelijk te worden vastgelegd. Hiervoor kan gebruikt gemaakt worden van het Logboek (bijlage 13). Gespreksverslagen kunnen door betrokkenen worden ondertekend. Deze kunnen in het kinddossier bij het logboek worden bewaard, dat in een gesloten kast (met slot) of digitaal (met wachtwoord) wordt bewaard. Dit vanwege de privacygevoelige gegevens die worden verzameld. Bij het verwerken van deze gegevens wordt rekening gehouden met de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

Noodsituaties

Bij signalen die wijzen op acuut en zodanig ernstig geweld dat het kind of zijn gezinslid daartegen onmiddellijk moet worden beschermd, kunt u meteen advies vragen aan [Veilig Thuis](#). Komt men daar, op basis van de signalen, tot het oordeel dat onmiddellijke actie is geboden, dan kan zo nodig in hetzelfde gesprek een melding worden gedaan zodat op korte termijn de noodzakelijke acties in gang kunnen worden gezet om de veiligheid van het kind zoveel mogelijk te waarborgen. In noodsituaties kan overigens ook contact worden gezocht met de [Raad voor de Kinderbescherming](#) en/of de [politie Haarlem](#) om hulp worden gevraagd, tel 0900 – 8844, dit kan dag en nacht. Of het landelijk alarmnummer 112 kan worden gebeld.

Stap 2: Collegiale consultatie en bij twijfel Veilig Thuis en/of een letseldeskundige

De Clustermanager bespreekt de signalen met de aandachtsfunctionaris. Het wordt tevens aanbevolen om bij twijfel advies te vragen aan Veilig Thuis of een letseldeskundige. Dit wordt door de Clustermanager in overleg met de aandachtsfunctionaris opgepakt.

Overleg is mogelijk met de volgende interne collega's: de Clustermanager, de aandachtsfunctionaris of een collega uit dezelfde groep. Extern is consult mogelijk met de jeugdverpleegkundige of jeugdarts van het consultatiebureau of de GGD. Tevens kan worden samengewerkt met het Centrum voor Jeugd en Gezin, etc.

Consult bij Veilig Thuis of deskundige op het gebied van letselduiding

Indien de Clustermanager en aandachtsfunctionaris ook maar enige twijfel hebben over de oorzaak van de situatie en/of eventuele mogelijke onveiligheid bij het kind, kan advies worden gevraagd bij Veilig Thuis of een deskundige op het gebied van letselduiding. Veilig Thuis kan een eerste weging maken of het terecht is dat er zorgen zijn over deze situatie en of er mogelijk sprake kan zijn van huiselijk geweld of kindermishandeling. Ook kan Veilig Thuis worden betrokken als er zorgen zijn over huiselijk geweld waarbij ouders c.q. meerderjarige huisgenoten betrokken zijn. Een letseldeskundige kan worden ingezet ter duiding van letsels waarbij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling speelt. Zorgvuldig handelen vereist dat de Clustermanager in overleg met de aandachtsfunctionaris bij elk vermoeden nagaat of advies moet worden gevraagd bij Veilig Thuis of een letseldeskundige. Alle contacten en acties worden geregistreerd in het logboek.

Toestemming van ouders

Om het kind 'open' (niet anoniem) te bespreken met andere externe deskundigen is schriftelijke toestemming van de ouder vereist. Indien de beroepskracht/aandachtsfunctionaris in het contact transparant en integer is, is de kans groot dat over deze zaken een open gesprek mogelijk is. In de meeste gevallen wordt toestemming door de ouder gegeven. Ook kan de Clustermanager / aandachtsfunctionaris advies krijgen van Veilig Thuis over het in gesprek gaan met de ouder. Indien de ouder weigert, kan dit een zorgelijk signaal zijn en moet het worden meegenomen in de weging (stap 4). Het kind kan overigens anoniem worden besproken wanneer de ouder geen toestemming heeft gegeven, maar dit verdient niet de voorkeur vanwege de eventuele vervolgacties. Alle contacten en acties worden geregistreerd in het logboek.

Verwijsindex

Vanaf stap 2 kan door de aandachtsfunctionaris een signaal afgegeven in de Verwijsindex Risicjongeren. Het is belangrijk om dit met ouders te bespreken, maar is ook mogelijk zonder toestemming indien de zorgen omtrent dit kind groot zijn.

Stap 3: Gesprek met de ouder (en indien mogelijk met het kind)

De pedagogisch medewerker en/of Clustermanager bespreken de signalen met de ouders, en indien mogelijk met het kind. Indien nodig kan dit gesprek samen met aandachtfunctionaris plaatsvinden. Het gesprek wordt altijd voorbereid met de aandachtfunctionaris. Ook kan tijdens de voorbereiding ondersteuning worden gevraagd aan Veilig Thuis. In de voorbereiding is het van belang rekening te houden met emoties van de ouder(s) en het kind, zoals boosheid, verdriet en angst veroorzaakt door onmacht, loyaliteit, isolement en schaamte. De aandachtfunctionaris geeft, indien zorgen blijven bestaan, een signaal af in de verwijsindex.

Overleg met ouder(s)

Overleg wie het beste met de ouder(s) kan spreken: de Clustermanager alleen of samen met de aandachtfunctionaris, al dan niet met de pedagogisch medewerker van het kind.

Bereid het gesprek goed voor (zie ook bijlage 7 en 8). Veilig Thuis kan adviseren hoe een gesprek gevoerd kan worden met de ouder(s). Een gesprek met de ouder(s) hoeft niet bedreigend te zijn voor de ouder(s) als zij de ruimte krijgen om hun ideeën naar voren te brengen.

In het gesprek met de ouder(s) gaat het om het bespreken van de dingen die opvallen aan hun kind en die aanleiding geven tot zorg over hun kind.

In de meeste gevallen is het onduidelijk wat de oorzaken zijn van de signalen. Door ouders te informeren en informatie uit te wisselen over de ontwikkeling van hun kind, kunnen zorgen verduidelijkt, ontkracht of bekrachtigd worden. Nodig de ouders expliciet uit tot het geven van hun mening en vraag door over kind-gerelateerde onderwerpen in de thuissituatie. Herkent de ouder de situatie? Hoe gedraagt het kind zich thuis? Hoe reageren de ouders daarop? Hoe gaat het opvoeden thuis? Hoe reageert het kind hierop? Hoe is de ontwikkeling van het kind tot nu toe verlopen? Wat vinden de ouders daarvan? Hoe ervaren de ouders de opvoeding en hun rol als ouders?

Indien de ouders de zorgen herkennen, kan een begin worden gemaakt met het onderzoeken van kansen en oplossingen. Ouders moeten vaak eerst worden gemotiveerd zodat de zorgen over hun kind kunnen worden gedeeld. Het helpt dan om ouders meer informatie te geven over de ontwikkeling van het kind en de effecten voor het kind in de huidige situatie. Vraag naar wat het met de ouders doet. Het benoemen van hun emoties kan de motivatie tot veranderen vergroten. Maak steeds duidelijk dat jullie beiden hetzelfde doel hebben: het beste voor het kind.

Als ouders niet te motiveren zijn en de zorgen blijven ontkennen is het raadzaam Veilig Thuis om advies te vragen en een melding te overwegen. Ook kan Veilig Thuis betrokken worden als er zorgen zijn over huiselijk geweld waarbij ouders c.q. meerderjarige huisgenoten betrokken zijn.

Gesprek met kind

Overleg met Veilig Thuis of een gesprek(je) met het kind meerwaarde heeft. Bereid dit gesprek goed voor (zie bijlage 9). Een gesprek heeft als doel het kind te ondersteunen en ruimte te bieden voor zijn verhaal. Zorg ervoor dat een gesprek waardevol voor het kind is. Let op dat je in het gesprek de ouder(s) niet veroordeelt. Een kind heeft immers maar één (paar) ouder(s). Houd ook in gedachten dat een gesprek niet als hoofddoel mag hebben om informatie uit het kind te halen. Er is een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld, laat het geen verhoor worden. Beloof tijdens een dergelijk gesprek nooit geheimhouding, maar geef wel aan dat de signalen serieus zullen worden afgewogen.

Alle contacten en acties worden geregistreerd in het logboek.

Stap 4: Wegen van het geweld en bij twijfel altijd raadplegen van Veilig Thuis en beslissen aan de hand van afwegingskader

De Clustermanager weegt in samenwerking met de aandachtsfunctionaris op basis van de signalen, van het (extern) ingewonnen advies en van het gesprek met de ouders het risico op huiselijk geweld of kindermishandeling. Daarnaast wordt de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling gewogen aan de hand van het afwegingskader en al dan niet in overleg met Veilig Thuis.

Voor de weging is het van belang dat in het dossier de signalen, de gesprekken en de stappen worden beschreven en vastgelegd die al zijn gezet. Daarnaast wordt de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling gewogen.

Voor de weging zijn de volgende factoren van belang:

- de leeftijd van het slachtoffer
- de aard van het geweld
- de mate van afhankelijkheid
- de duur van het geweld
- de verwachting over de schade die wordt aangericht
- de mate van isolement waarin het geweld zich afspeelt.

Bij twijfel over een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling is het verplicht om [Veilig Thuis](#) te raadplegen.

Veilig Thuis kan helpen een risicotaxatie (inschatting van risicofactoren) uit te voeren en kan helpen bepalen of het verstandig is zelf hulp te bieden of te organiseren of een melding te doen.

Het is belangrijk dat alles goed wordt geregistreerd. Alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen dienen schriftelijk te worden vastgelegd. Leidt de weging tot de conclusie dat er geen zorgen (meer) zijn, dan kan de Meldcode in stap 4 worden afgesloten.

Als de zorgen blijven bestaan dan wordt in stap 5 besloten, op basis van het afwegingskader, of melden noodzakelijk is én of het mogelijk is om passende hulp te organiseren.

Het afwegingskader

Afweging 1: Is melden noodzakelijk?

Afweging 2: Is zelf passende en toereikende hulp bieden of organiseren mogelijk?

Het is van belang dat beide afwegingen in deze volgorde worden genomen. De vraag wordt eerst gesteld of melden noodzakelijk is, aan de hand het afwegingskader. Vervolgens wordt besloten of het bieden van hulp tot de mogelijkheden van zowel deze pedagogisch medewerker als de betrokkenen behoort. Wanneer melden volgens het afwegingskader noodzakelijk is, zal de tweede beslissingsvraag over eventuele hulp en aan welke voorwaarden deze moet voldoen, in overleg met Veilig Thuis worden beantwoord.

Meldnormen: in welke situaties moet de Clustermanager melden

Clustermanagers moeten een melding doen bij Veilig Thuis in de volgende situaties:

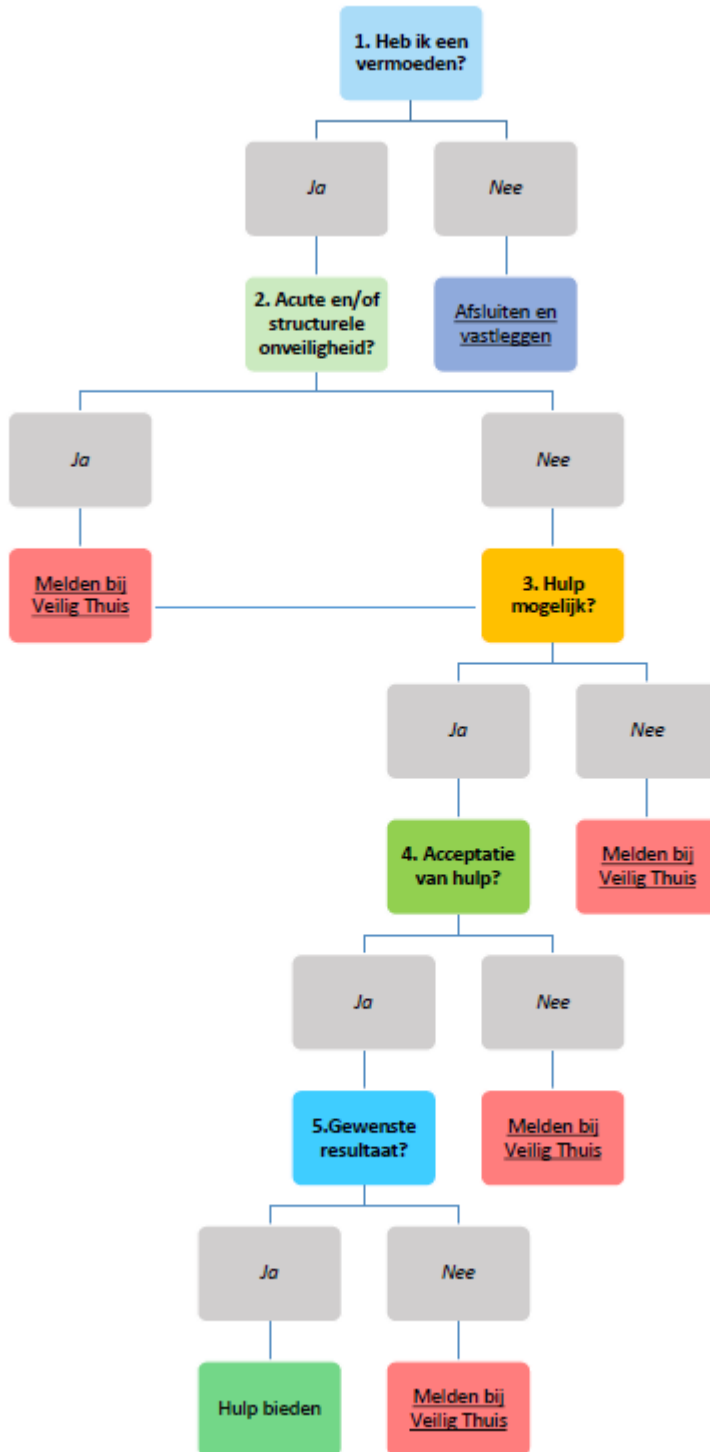
Meldnorm 1: In ALLE gevallen van *acute onveiligheid* en/of *structurele onveiligheid* en *disclosure*.

Meldnorm 2: In alle ANDERE gevallen waarin de Clustermanager meent dat hij, gelet op zijn competenties, zijn verantwoordelijkheden en zijn professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren bij (risico's op) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

Meldnorm 3: Wanneer een Clustermanager die hulp biedt of organiseert om betrokkenen te beschermen tegen het risico op huiselijk geweld en/of kindermishandeling, constateert dat de onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

Het afwegingskader in beeld

Op deze pagina worden de stappen van het afwegingskader in een stroomschema weergegeven.

Toelichting stappenplan afwegingskader:

	<p>1. Hebben wij op basis van de stappen 1 tot en met 4 van de meldcode een vermoeden van (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling? <i>Nee: Afsluiten en vastleggen in dossier</i> <i>Ja: Ga verder met afweging 2</i></p> <p>Als wordt ingeschat dat er géén zorgen zijn over (een dreiging van) huiselijk geweld of kindermishandeling, sluit de Clustermanager het doorlopen van de meldcode af en vermeldt deze conclusie in het kinddossier. Een veelvoorkomende situatie is dat er wel zorgen zijn, maar dat deze zorgen geen (dreiging van) huiselijk geweld of kindermishandeling betreffen. Bijvoorbeeld omdat er kindproblematiek is waargenomen in combinatie met pedagogische onmacht van ouders, echter zonder dat dit de (emotionele) veiligheid van het kind bedreigt. Ook dan sluit de Clustermanager de meldcode af en noteert deze conclusie in hetzelfde dossier. Hulp kan vervolgens worden georganiseerd, geboden en geëvalueerd voor de gesignaleerde, niet tot onveiligheid leidende, problemen. Wanneer een er op basis van de stappen 1 tot en met 4 van de meldcode een vermoeden is van (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling, volgt de tweede afwegingsvraag.</p>
Meldnorm 1	<p>2. Schatten wij op basis van de stappen 1 tot en met 4 van de meldcode in dat er sprake is van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid? <i>Nee: Ga verder met afweging 3</i> <i>Ja: Melden bij Veilig Thuis. De afwegingen 3 tot en met 5 worden samen met Veilig Thuis doorlopen.</i></p> <p>Ernstige onveilige en/of schadelijke situaties dienen áltijd gemeld te worden bij Veilig Thuis, ook wanneer een Clustermanager inschat dat de organisatie mogelijkheden heeft om hulp te bieden of te organiseren. Met deze melding kan Veilig Thuis vroegere, maar ook eventuele toekomstige signalen van huiselijk geweld over de betrokkenen, combineren.</p>
Meldnorm 2 en 3	<p>3. Zijn wij in staat effectieve hulp te bieden of organiseren om dreiging van (toekomstig) huiselijk geweld en/of kindermishandeling af te wenden? Bij acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid wordt deze afweging samen met Veilig Thuis doorlopen. <i>Nee: Melden bij Veilig Thuis</i> <i>Ja: Ga verder met afweging 4</i></p> <p>Bij effectieve hulp rondom huiselijk geweld en/of kindermishandeling is veiligheid het hoofddoel. Goede hulp bij huiselijk geweld en/of kindermishandeling is gericht op alle leden in een (gezins)systeem: minderjarigen en volwassenen, pleger(s) en slachtoffer(s). Er wordt met alle betrokkenen samengewerkt in het maken, evalueren en uitvoeren van veiligheids- en hulpplannen.</p>
Meldnorm 2 en 3	<p>4. Aanvaarden de betrokkenen hulp om dreiging van (toekomstig) huiselijk geweld en/of kindermishandeling af te wenden en zijn zij bereid zich hiervoor in te zetten? Bij acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid wordt deze afweging samen met Veilig Thuis doorlopen. <i>Nee: Melden bij Veilig Thuis</i> <i>Ja: Hulp bieden of organiseren, ga verder met afweging 5.</i></p> <p>In deze afwegingsvraag staan de mogelijkheden van de betrokkenen tot het aanvaarden van hulp bij (dreigend) huiselijk geweld en/of kindermishandeling centraal. Het gaat erom dat de betrokkenen, alle leden van het (gezins)systeem, maar ook het (bredere) netwerk van (informele) steunfiguren bereid en in staat zijn de voorgestelde hulp direct aan te gaan. In het afwegingskader leidt de vierde afwegingsvraag tot een melding indien hulp wordt afgehouden. Vaak is bij aanvang niet helemaal helder hoezeer de betrokkenen bereid en in staat zijn zich in te zetten. De redenen om de hulp te aanvaarden kunnen divers zijn. Hun motivatie kan vooral intrinsiek of extrinsiek van aard zijn. Ook de mogelijkheden van de betrokkenen en hun netwerk verschillen. Door direct en in samenwerking met de betrokkenen en ketenpartners veiligheidsafspraken en hulpverleningsafspraken te maken wordt vaak helder wat de bereidheid en de mogelijkheden van de betrokkenen zijn.</p>

Meldnorm 2 en 3	<p>5. Leidt de hulp binnen de gewenste termijn tot de noodzakelijke resultaten ten aanzien van de veiligheid en/of het welzijn (herstel) van alle betrokkenen? Bij acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid wordt deze afweging samen met Veilig Thuis doorlopen.</p> <p><i>Nee: (Opnieuw) melden bij Veilig Thuis.</i></p> <p><i>Ja: Hulp opstarten met afspraken over het volgen van toekomstige (on)veiligheid met betrokkenen en samenwerkingspartners.</i></p> <p>De beantwoording van deze afwegingsvraag leidt tot een melding bij Veilig Thuis indien wordt vastgesteld dat hulp onvoldoende resultaat oplevert:</p> <ul style="list-style-type: none"> -(het risico op) onveiligheid duurt voort, onveiligheid herhaalt zich of hulp stagneert. <p>Het gaat dus om situaties waarin hulpverleners hulp bieden bij zorgen over onveiligheid én de hulp binnen de gewenste termijn niet leidt tot de noodzakelijke resultaten ten aanzien van de veiligheid en het welzijn van de betrokkenen (en/of de ontwikkeling van minderjarigen)</p> <ul style="list-style-type: none"> - De problematiek ernstiger of groter blijkt dan verwacht - De uitvoering van het veiligheid- en/of hulpverleningsplan is vastgelopen. <p>Om deze laatste afwegingsvraag zorgvuldig te beantwoorden is het nodig dat binnen de hulp die pedagogisch medewerkers bieden, duidelijk is afgesproken met betrokkenen uit het (gezins)systeem en met andere hulpverleners met wie wordt samengewerkt, aan welke doelen en resultaten wordt gewerkt. Hoe en door wie wordt vastgesteld of de veiligheid voldoende is bereikt? Hoe wordt de veiligheid gemonitord en gedurende welke periode? Wanneer sprake is van een acuut onveilige situatie of structureel onveilige situatie is het van belang dat, na het doen van een melding bij Veilig Thuis, in de eerste plaats met Veilig Thuis duidelijk is besproken en afgesproken wat de termijn is (in dagen, weken of maanden) waarbinnen specifiek genoemde resultaten ten aanzien van de veiligheid behaald moeten zijn.</p>
-----------------	--

Uitwerking meldnormen in vijf afwegingsvragen in stap 4 van de meldcode

Het is van belang dat goed wordt gekeken wanneer de vragen samen met Veilig Thuis moeten worden doorlopen. Als er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid of disclosure, moet je melden bij Veilig Thuis en moeten de vragen drie tot en met vijf altijd met Veilig Thuis worden doorlopen. Indien er sprake is van 'weet het niet', ga je uit van 'Nee'.

Definities en voorbeelden acute, structurele onveiligheid en disclosure

In samenspraak met Veilig Thuis zijn de volgende definities en voorbeelden opgesteld. Onder iedere definitie staan een aantal praktijkvoorbeelden uit de kinderopvangsector.

Acute onveiligheid

Definitie:

Een persoon is in direct fysiek gevaar, diens veiligheid is de komende dagen niet gegarandeerd en hij of zij heeft direct bescherming nodig.

Toelichting:

Bij het afwegen van signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling schat een pedagogisch medewerker allereerst en voortdurend in of een betrokkene acuut (levens)gevaar loopt. Dit betreft de aanwezigheid van fysiek of seksueel geweld (met of zonder letsel) of, in geval van zorgafhankelijke kinderen of (oudere) volwassenen, de afwezigheid van de meest basale verzorging (waaronder eten, drinken, kleding en onderdak) maar bijvoorbeeld ook het onnodig toedienen van medicijnen of het verrichten van onnodige zorg.

Voorbeelden:

- Door geweld toegebrachte verwonding die medische behandeling behoeft
- (Ernstig) letsel met een vermoeden dat dit is toegebracht, of een poging daartoe
- Poging tot verwurging
- Wapengebruik
- Geweld tijdens de zwangerschap
- (Vermoeden van) seksueel misbruik of seksueel geweld of seksuele exploitatie van kinderen jonger dan 18 jaar
- Acute bedreiging om zichzelf of een naaste (waaronder (ex)-partner, kinderen of familielid) te doden, ernstig letsel toe te brengen of hun vrijheid te benemen (familiedrama, eerwraak, vrouwelijke genitale verminking)
- Onthouden van zorg die acuut de gezondheid bedreigt van -9 maanden tot + 100 jaar, waaronder het onthouden van voedsel
- Als een ouder/ouder (medische) klachten/aandoeningen bij een kind verzint/aandikt, (medische) onderzoeksgegevens betreffende bij het kind bestaande klachten en afwijkingen vervalst of in het kader van een onderzoek selectief verstrekt of (medische) klachten en afwijkingen bij het kind daadwerkelijk veroorzaakt
- Vrijheidsbeperkende maatregel voor pleger loopt af zonder dat er afdoende veiligheidsmaatregelen genomen zijn
- Acut onveilige situatie bestaat of zorg dreigt weg te vallen vanwege suïcidepoging, automutilatie, acut psychiatrisch beeld, intoxicatie door alcohol of drugs
- Noodgedwongen vlucht van huis door (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

Voorbeelden uit de praktijk van acute onveiligheid:

- Van een kind op de buitenschoolse opvang is bekend dat de ouders in scheiding liggen en dat deze scheiding moeizaam verloopt. Aan het kind is dit merkbaar in gedrag: stil, terughoudend soms angstig. Dit gedrag is duidelijk veranderd. Op een dag zijn beide ouders aanwezig op de opvang tijdens het brengen en de situatie escaleert. Vader en moeder krijgen een woordenwisseling die leidt tot een fysieke confrontatie. Dit gebeurt voor de ogen van hun eigen kind, maar ook van andere kinderen.
- 's Morgens wordt een kind gebracht en je merkt dat hij erg stil is. Vader heeft geen tijd en komt niet binnen maar loopt meteen terug naar zijn auto en vertrekt naar zijn werk. Het kind begint te huilen en je merkt dat hij niet wil dat je hem optilt. Normaal wil hij altijd opgetild worden dus dit valt je direct op. Als je vraagt waarom je hem niet op mag tillen zegt hij 'au'. Je tilt zijn truitje op en ziet een gesp van een riem op zijn ruggetje staan.
- De ouders van een kind zijn uit elkaar. Op de dag dat moeder en hun kind zullen verhuizen, sluit vader moeder op terwijl haar baby op de opvang is. Moeder weet zich te bevrijden en haalt haar baby op, maar wil toch gewoon terug naar huis omdat ze zich vreselijk schaamt. We weten haar over te halen om eerst familie en vervolgens de politie te bellen zodat ze veilig kan verhuizen.

Structurele onveiligheid

Definitie:

Er is sprake van herhaling of voortduren van onveilige situaties of van geweld.

Toelichting:

Een voorgeschiedenis van huiselijk geweld of kindermishandeling is de belangrijkste voorspeller voor voortduren van onveiligheid (plegerschap en slachtofferschap) in de toekomst. In de afweging of sprake is van structurele onveiligheid is ten minste over de volgende factoren informatie nodig: herhaling van geweld/onveiligheid, oudersignalen en eventuele kindsignalen/signalen van slachtoffers.

Voorbeelden:

- Minderjarigen die opgroeien bij ouders met zodanig ernstige problematiek ten gevolge van verstandelijke beperking, middelenverslaving, psychische problematiek dat de fysieke en emotionele veiligheid van het kind bij herhaling en/of voortdurend wordt bedreigd en de ontwikkelmogelijkheden van deze minderjarigen structureel ingeperkt worden.
- Vergelijkbare situaties met kwetsbare ouderen en een mantelzorger.
- Escalerende vormen van stalking in partnerrelaties.

Voorbeelden uit de praktijk van structurele onveiligheid:

- Een ouder komt regelmatig haar kinderen halen van de opvang met een alcoholvlucht om haar heen. Aan de kinderen is qua gedrag niets merkbaar, maar het is wel al opgevallen dat ze er onverzorgd uitzien, te kleine schoenen dragen en ongezond eten en drinken. Bij navraag blijkt dat er soms voor de kinderen helemaal geen eten in huis is.
- Je merkt al langere tijd van een kind dat hij liever bij jou wil blijven en echt niet naar huis toe wil. Als je vraagt waarom het hij niet naar huis wil geeft hij aan dat mama nooit tijd voor hem heeft en altijd alleen moet eten. Moeder is alleenstaand en heeft het financieel niet breed. Er zijn verschillende schulden en moeder moet alle dagen werken om rond te kunnen komen. Het komt dan ook wel eens voor dat moeder op het laatste moment in moet springen voor een collega en het opvangkind alleen moet eten en soms ook alleen naar bed moet gaan. Het kind is echter nog niet op een leeftijd dat het goed voor zichzelf kan zorgen en alleen thuis kan blijven. Moeder geeft aan dat het echt niet anders kan. Hoe kan zij immers anders nieuwe kleren of speelgoed kopen. Je hebt het al regelmatig met moeder besproken, maar ze neemt het in jouw ogen niet serieus.
- Een kind in de peutergroep is met drie jaar en tien maanden nog niet zindelijk. Moeder heeft op aandringen van de pedagogische medewerkers hierover al eerder contact opgenomen met de ouder-kind adviseur, maar komt afspraken niet na omdat ze “druk is met een verhuizing”. Het gezin staat op school bekend als problematisch, maar de school heeft hier verder geen grip op, volgens de ib-er. Moeder maakt een chaotische indruk. De ib-er geeft aan dat ze er bij moeder “niet doorheen komt”. De basisschool wil de peuter niet toelaten als het kind met vier jaar niet zindelijk is. Het kind dreigt hierdoor tussen wal en schip te vallen, wat gezien de thuissituatie niet wenselijk is. Er komt opnieuw een gesprek met moeder en de ontwikkelingsconsulent van de kinderopvangorganisatie om te bespreken dat moeder de zindelijkheidsstraining met hulp van de ouder-kind adviseur moet gaan oppakken. Als zij dit niet doet, wordt contact opgenomen met Veilig Thuis.
- Op de voorschouw is een kind met zeer lastig te hanteren en onveilig gedrag vertoont: volwassenen en andere kinderen pijn doen zonder aanwijsbare reden, op banken klimmen en er vanaf vallen, recht voor een kind in de zandbak gaan staan en zand in de ogen van het andere kind strooien, etc. Als dit met moeder wordt besproken, zegt zij dat er niets aan de hand is en dat het komt omdat de pedagogisch medewerkers niet streng genoeg zijn. Na veel moeizame gesprekken gaat zij akkoord met externe ondersteuning op de groep, maar ze wil beslist niet dat dit in het dossier wordt opgenomen, dan wel overgedragen aan de basisschool als het kind vier jaar wordt. Ook wil zij geen hulpverlening inschakelen of het kind verder laten onderzoeken.

Disclosure

Definitie

Slachtoffers die uit zichzelf een pedagogisch medewerker om hulp vragen of zich uiten bij (mogelijk) huiselijk geweld en/of kindermishandeling

Toelichting

Wanneer een slachtoffer, kind of volwassene, uit zichzelf een pedagogisch medewerker om hulp vraagt bij mogelijk huiselijk geweld en/of kindermishandeling of zich hierover uit zonder hulp te vragen, betekent dit veelal dat het (minderjarige) slachtoffer een acute crisis ervaart en vreest voor de veiligheid en/of het welzijn van zichzelf of gezinsleden. Het met onvoldoende voorbereiding met de ouders/pleger(s) bespreken van de (door het slachtoffer) geuite zorgen kan leiden tot (verergering

van) situaties van acute of structurele onveiligheid. Dit geldt uitdrukkelijk ook voor specifieke vormen van huiselijk geweld zoals (ex)partnerstalking, huwelijksdwang, eerge relateerd geweld en ouderen mishandeling. Een professionele norm tot melden betekent in dit geval zorgvuldige afstemming over de vervolgacties tussen de beroepskracht, Veilig Thuis en het slachtoffer.

Voorbeelden uit de praktijk van disclosure:

- Een peuter vertelt een verhaal over een boos familielid en dat hij pijn had. Na doorvragen blijkt dat hij aan zijn piemel had gezeten en volgens het familielid was dit heel erg stout. Het familielid heeft er daarom als straf sambal op gesmeerd.
- Moeder komt naar het kinderdagverblijf met een blauw oog. Ze heeft een vage verklaring dat haar man haar per ongeluk geraakt heeft, omdat hij geschrokken was: moeder was per ongeluk op de hond gaan staan. Hun peuter vertelt later die dag dat hij gezien heeft dat vader een borstel naar moeder gegooid heeft. Dit wordt met moeder besproken. Moeder gaat ermee akkoord dat er een gesprek komt met haar, met vader en met een pedagogisch medewerker van de voorschool.

Wanneer is hulpverlening (ook) mogelijk?

Nadat is besloten of een melding noodzakelijk is zal ook worden besloten, door de aandachtsfunctionaris en Clustermanager, of de organisatie hulp kan bieden / organiseren. Daarvoor gelden de volgende vereisten:

Vereisten voor het organiseren of bieden van goede hulp bij geweld:

- Er is voldoende zicht op (on)veiligheid
- Er is voldoende zicht op onveilige gebeurtenissen in het verleden (waaronder eerdere meldingen)
- Alle betrokken medewerkers hebben de focus op het stoppen van geweld en een (duurzaam) herstel van de veiligheid. Er wordt gewerkt aan het herstel van directe veiligheid en het wegnemen van de oorzaken van geweld
- Hulp is gericht op het versterken van de veerkracht en het herstel van de schade die is veroorzaakt door (de dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling bij de betrokkene(n)
- Er is sprake van een gezamenlijke analyse en plan met doelen en evaluatiemomenten. Dit plan is op maat gemaakt met *alle* betrokkenen binnen het gezin of huishouden, waarbij de doelen van begeleiding en/of hulpverlening helder zijn gesteld
- Indien meerdere medewerkers betrokken zijn, zijn er afspraken over samenwerking en casusregie op de veiligheid (en multidisciplinaire) hulpverlening.

Hulp bieden/organiseren is onvoldoende mogelijk indien de pedagogisch medewerker binnen de (samenwerkings)mogelijkheden van de organisatie:

- Onvoldoende zicht heeft op (on)veiligheid in het heden
- Onvoldoende zicht kan krijgen op onveilige gebeurtenissen in het verleden (waaronder eerdere meldingen)
- Onvoldoende mogelijkheden heeft om passende en samenhangende hulp te bieden met veiligheid als resultaat
- Constateert dat onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

Stap 5: Beslissen over het doen van een melding en het inzetten van noodzakelijke hulp

De Clustermanager en de aandachtsfunctionaris beslissen aan de hand van de uitkomsten van het afwegingskader om wel/niet te melden, bespreken dit met de betrokkenen, organiseren hulp en volgen de effecten.

Het doen van de melding

Indien op basis van de afweging in stap 4 verwacht wordt dat het kind of de ouder(s) **niet voldoende** tegen het risico op kindermishandeling of huiselijk geweld beschermd kunnen worden, is de Clustermanager, in overleg met de aandachtsfunctionaris, verantwoordelijk voor:

- het melden van het vermoeden bij [Veilig Thuis](#)
- Bespreek de melding vooraf met de ouder(s). Leg uit waarom de melding gedaan gaat worden en wat het doel daarvan is. Blijf in het gesprek bij de feiten en constatering en voorkom interpretaties of waardeoordelen. Vraag de ouder(s) uitdrukkelijk om een reactie. Hoewel dit een moeilijk gesprek is, is het van belang voor de verdere hulpverlening aan het kind. Ouder(s) zijn sneller bereid problemen te erkennen en hulpverlening te aanvaarden wanneer er in alle openheid over gesproken wordt, zodat zij niet het gevoel hebben dat er zaken stiekem achter hun rug om gebeuren. Isolement houdt kindermishandeling en huiselijk geweld in stand. Openheid kan het doorbreken.
- Sluit bij de melding zoveel mogelijk aan bij feiten en gebeurtenissen en geef duidelijk aan indien de informatie die gemeld wordt (ook) van anderen afkomstig is;
  - Overleg bij de melding met [Veilig Thuis](#) wat er na de melding, binnen de grenzen van de gebruikelijke werkzaamheden, gedaan kan worden om het kind, de ouder(s) en mogelijke gezinsleden tegen het risico op mishandeling of op huiselijk geweld te beschermen;
  - Monitor hierbij of ouder(s) en kind hulp krijgen;
  - Blijf het kind volgen;
  - Registreer in het kinddossier.

Van contacten met de ouder(s) over de melding kan worden afgezien:

- als de veiligheid van het kind, één van de ouders, die van de beroepskracht en/of die van een ander in het geding is; of
- als er goede redenen zijn om te veronderstellen dat de ouder(s) daardoor het contact met de kinderopvangorganisatie zal verbreken.

Belangrijk: indien na enige periode onvoldoende verbetering zichtbaar is, is het van belang opnieuw contact op te nemen met Veilig Thuis en eventueel opnieuw een melding te doen. Veilig Thuis adviseert, indien nodig, meerdere keren contact op te nemen indien er onvoldoende verbetering of verslechtering te zien is.

Het organiseren van hulp

Indien op basis van de afweging in stap 4 verwacht wordt dat het kind en zijn gezin redelijkerwijs **voldoende** tegen het risico op huiselijk geweld of op kindermishandeling beschermd kunnen worden, is de Clustermanager, in overleg met de aandachtsfunctionaris, verantwoordelijk voor:

- het bespreken met de ouder(s);
- het organiseren van de noodzakelijke hulp;
- het volgen van de effecten van deze hulp en
- het alsnog doen van een melding als er signalen zijn dat het huiselijk geweld of de kindermishandeling niet stopt, verergert of opnieuw begint.
- registratie in het kinddossier

In het gesprek met ouder(s) wordt de uitkomst van de verschillende overleggen besproken en de verder te nemen stappen voor hulpverlening voor het kind en/of de ouder(s). Hierbij is het belangrijk om informatie te geven over de hulpverlenende instanties en of er hiervoor een indicatie nodig is van bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg. Voor een verwijzing naar het Centrum voor Jeugd en Gezin

Kennemerland ([CJG](#)) is geen verwijzing nodig. Belangrijk is om bij de ouder(s) en de instantie te informeren of zij ook daadwerkelijk naar de verwijzende instantie zijn gegaan. Leg de gesprekken vast en laat indien mogelijk ouders het gespreksverslag ondertekenen. Een afschrift hiervan moet in het kinddossier.

De Clustermanager moet, in overleg met de aandachtfunctionaris en de pedagogisch medewerker van het kind, de effecten van de hulp goed volgen, en indien er signalen zijn dat de situatie rond het kind niet verbetert of opnieuw verslechtert, alsnog een melding bij Veilig Thuis doen.

NB. Pedagogisch medewerkers in de kinderopvang hebben geen hulpverlenende rol. Zij kunnen echter wel hulp organiseren rondom een gezin. Hiervoor kan een beroep gedaan worden op samenwerkingspartners van de kinderopvangorganisatie. Pedagogisch medewerkers kunnen ouders daarnaast ondersteunen door bijvoorbeeld extra opvang te bieden aan de kinderen en uiteraard kunnen zij aan kinderen een veilige omgeving bieden. De kinderopvang kan van grote toegevoegde waarde zijn aangezien zij goed vinger aan de pols kunnen houden. Zij zien kinderen en ouders immers zeer regelmatig. Onderlinge samenwerking en afstemming tussen sectoren (bijvoorbeeld met het onderwijs) is hierbij erg belangrijk.

3. Wettelijke verplichtingen

3.1. Beroepsgeheim en wettelijk meldrecht

Algemene zwijgplicht (beroepsgeheim)

Iedere medewerker die individuele cliënten (jeugd)hulp, zorg, steun of een andere vorm van begeleiding biedt, heeft een beroepsgeheim. Dit geldt ook voor pedagogisch medewerkers in de kinderopvang. Deze zwijgplicht, zoals het beroepsgeheim ook wel wordt genoemd, verplicht de pedagogisch medewerker om, kort gezegd, geen informatie over kinderen en ouders aan derden te verstrekken, tenzij daarvoor toestemming bestaat. Voor de kinderopvang geldt dat hiervoor dus toestemming van ouders noodzakelijk is. Doel van het beroepsgeheim is de drempel voor de toegang tot de hulpverlening zo laag mogelijk te maken en de cliënt het vertrouwen te geven dat hij vrijuit kan spreken. Het beroepsgeheim of de zwijgplicht is een belangrijke voorwaarde voor effectieve hulpverlening. De vertrouwensrelatie is van wezenlijk belang. Toch kunnen er situaties zijn waarin de problematiek zo ernstig is dat het doorbreken van het beroepsgeheim noodzakelijk is. Dit is het geval bij ernstige vormen van huiselijk geweld of kindermishandeling, waarbij de betrokkenen zelf niet of onvoldoende mee kunnen of willen werken.

Wettelijk meldrecht

Iedere pedagogisch medewerker met een beroepsgeheim of een andere zwijgplicht heeft het wettelijk recht om, zo nodig zonder toestemming van (de ouders van) hun cliënt, vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld, bij Veilig Thuis te melden. Daarnaast omvat het meldrecht het recht voor de pedagogisch medewerker om, zonder toestemming van de cliënt, op verzoek van Veilig Thuis informatie over betrokkene te verstrekken. De regels voor het verbreken van het beroepsgeheim gelden voor alle situaties waarin een cliënt zich in een ernstige situatie bevindt.

Voor een zorgvuldige besluitvorming is het noodzakelijk dat de pedagogisch medewerker de situatie, voordat hij zijn besluit neemt, bespreekt met de Clustermanager en zo nodig ook (op basis van anonieme cliëntgegevens) advies vraagt aan Veilig Thuis. Verder is het van belang dat de aanwezigheid van voldoende relevante feiten of signalen en zorgvuldige verzameling van deze feiten en signalen aantoonbaar is, en dat er een zorgvuldige en concrete afweging van belangen is geweest. NB: Het wettelijk meldrecht geldt ook als er alleen meerderjarigen bij het huiselijk geweld zijn betrokken.

3.2. Verantwoordelijkheid

Jaarlijks overleg

De aandachtsfunctionaris voert minimaal eenmaal per jaar overleg met de directeur-bestuurder om, op basis van een kort schriftelijk jaarverslag van de aandachtsfunctionaris, te bezien op welke wijze de implementatie en de werking van de meldcode in het komend jaar kan worden bevorderd en welk aandeel de directie/bestuurder en de aandachtsfunctionaris hierin zullen hebben.

Overleg over scholing van de medewerkers

In het jaarlijks overleg, zoals hierboven bedoeld, adviseert de aandachtsfunctionaris in ieder geval over de wijze waarop de directeur-bestuurder in het komend jaar vorm kan geven aan de in de wet vastgelegde verantwoordelijkheid voor scholing van de medewerkers die met de meldcode moeten werken.

3.3. Documentatie en vertrouwelijkheid binnen de meldcode

Het is belangrijk dat alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen schriftelijk worden vastgelegd. Dit geldt voor iedere stap bij het doorlopen van de meldcode. De Clustermanager en de PM-ers zijn hier gezamenlijk verantwoordelijk voor. De Clustermanager houdt hierbij echter de regie. Tevens is het van belang dat er met de gegevens vertrouwelijk wordt omgegaan. In het geval van signalen die kunnen duiden op kindermishandeling wordt geadviseerd dit in het kinddossier op te nemen (zie bijlage 8). Het kinddossier wordt bewaard in een gesloten kast of digitaal achter een wachtwoord. Gespreksverslagen kunnen door betrokkenen worden ondertekend.

3.4. Deskundigheid eengerelateerd geweld/meisjesbesnijdenis

Er gelden specifieke aandachtspunten als er sprake is van (een vermoeden van) eengerelateerd geweld. Zo dient men in deze zaken altijd een deskundige te raadplegen, omdat het collectieve karakter van deze vorm van geweld specifieke expertise vraagt. U kunt een op het gebied van eengerelateerd geweld deskundige raadplegen of Veilig Thuis.

Bij acute bedreiging van de veiligheid worden de stappen versneld, zo nodig binnen een uur. Denk hierbij aan (vermoedens van) een gedwongen huwelijk, achterlating, eerwraak die op (zeer) korte termijn dreigt plaats te vinden. Niet ingrijpen kan leiden tot moeilijk of niet omkeerbare situaties. Neem in dergelijke gevallen direct contact op met een aandachtsfunctionaris eengerelateerd geweld bij de [politie](#).

3.5. Verwijsindex

De verwijsindex heeft tot doel om medewerkers uit verschillende organisaties die met hetzelfde kind te maken hebben met elkaar in contact te brengen als zij beiden risico's signaleren met betrekking tot, kort gezegd, een veilige ontwikkeling naar volwassenheid van het kind. Doel daarvan is te komen tot een gezamenlijke aanpak van de problematiek van het kind en zijn gezin. De organisatie moet zijn medewerkers op de hoogte stellen van de meldingsprocedure voor de Verwijsindex.

4. Na de melding

Een melding is geen eindpunt. Als de kinderopvangorganisatie een melding doet bespreekt de beroepskracht/aandachtsfunctionaris in zijn contact met Veilig Thuis ook wat hij/zij zelf, na de melding (binnen de grenzen van zijn gebruikelijke taakuitoefening) kan doen om het kind of de gezinsleden te beschermen en te ondersteunen. De betrokkenheid van de pedagogisch medewerker bij het kind en ouder(s) en mogelijke gezinsleden houdt niet op na de melding. Er wordt verwacht dat de beroepskracht, naar de mate van zijn mogelijkheden, het kind blijft ondersteunen en beschermen. Uiteraard gebeurt dit in overleg met Veilig Thuis om zo tot een gemeenschappelijke aanpak te komen. Veilig Thuis houdt degene die de melding heeft gedaan op de hoogte van de uitkomsten van het onderzoek en van de acties die in gang worden gezet.

Wanneer er sprake is van (een vermoeden van) kindermishandeling in de thuissituatie van één van de kinderen van de kinderopvangorganisatie kan dit ook impact hebben op de (andere) pedagogisch medewerkers en andere kinderen. Het is belangrijk dat de betreffende kinderopvangorganisatie hier aandacht aan besteedt, bijvoorbeeld in teamoverleggen of tijdens intervisie.

4.1. Interne evaluatie

Het is belangrijk dat de toepassing van de meldcode systematisch wordt geëvalueerd. Dit kan de aandachtsfunctionaris, Clustermanager en/of directie op zich nemen. Aangeraden wordt dat de uitvoering van de evaluatie door een ander wordt gedaan dan degene die zelf actief binnen het proces is geweest. Zo nodig worden verbeteringen in afspraken en/of procedures aangebracht. Geanonimiseerde gegevens met betrekking tot het vermoeden van kindermishandeling worden geregistreerd. Deze gegevens worden door de directie op een centraal punt bewaard. De gegevens worden geregistreerd en bewaard om bijvoorbeeld in kaart te kunnen brengen hoe vaak vermoedens van kindermishandeling binnen de gehele kinderopvangorganisatie voorkomen en op welke wijze daarmee wordt omgegaan. Het is belangrijk dat de kinderopvangorganisatie alles goed registreert. Alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen dienen schriftelijk te worden vastgelegd.

Deel 2. Meldplicht bij een vermoeden van een geweld- of zedendelict door een medewerker

1. Inleiding

Sinds juli 2013 geldt er een meldplicht in de kinderopvang wanneer er aanwijzingen bestaan van een geweld- of zedendelict tegen een kind door een medewerker. Deze meldplicht houdt in dat de houder dit moet melden bij de [vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs](#). De vertrouwensinspecteur overlegt met de houder of er aangifte moet worden gedaan bij de politie. Zo ja, dan onderzoekt de politie of de werknemer het misdrijf heeft gepleegd.

Medewerkers moeten bij aanwijzingen van een geweld- of zedendelict tegen een kind door een collega contact opnemen met hun werkgever. Vermoedt de medewerker dat de houder zich hier schuldig aan maakt, dan moet de medewerker aangifte doen bij de politie (zie 1.1.). Ouders kunnen met aanwijzingen van geweld tegen een kind ook contact opnemen met de vertrouwensinspecteur.

Bij Hero kindercentra is de directie het bevoegd gezag binnen de kinderopvangorganisatie. De directie kan taken uit het onderstaande stappenplan ook delegeren aan andere medewerkers zoals de aandachtfunctionaris of een Clustermanager .

1.1. Melding door een medewerker:

- **over een collega:** Indien de medewerker aanwijzingen heeft dat een collega (bv een beroepskracht of bv pedagogisch coach) een geweld- of zedendelict begaat (of heeft begaan) en een kind hiervan het slachtoffer is, dan moet de medewerker contact opnemen met de clustermanager of de directie.
- **over de clustermanager:** Indien de medewerker aanwijzingen heeft dat een clustermanager een geweld- of zedendelict begaat (of heeft begaan) en een kind hiervan het slachtoffer is, dan moet de medewerker contact opnemen met de directie. De medewerker kan ook contact opnemen met de pedagogisch coach of de aandachtfunctionaris, die vervolgens contact opneemt met de directie.
- **over de directie zelf:** Indien de medewerker aanwijzingen heeft dat de directie zelf een geweld- of zedendelict begaat (of heeft begaan) en een kind hiervan het slachtoffer is, dan is de medewerker verplicht tot het doen van aangifte bij de [politie](#). Hij/zij kan hierover in overleg treden met de vertrouwensinspecteur. De vertrouwensinspecteur kan de medewerker begeleiden bij het doen van aangifte.

1.2. Melding door een ouder over een medewerker of Clustermanager

Indien een ouder aanwijzingen heeft dat een medewerker of Clustermanager een geweld- of zedendelict begaat (of heeft begaan) en een kind hiervan het slachtoffer is, dan kan de ouder contact opnemen met de vertrouwensinspecteur. Daarnaast heeft de ouder de (reguliere) rechtsplicht om bij een redelijk vermoeden van een strafbaar feit aangifte te doen bij de politie.

De vertrouwensinspecteur zal de ouder adviseren om contact op te nemen met een Clustermanager van de kinderopvanginstelling. Betreft het de Clustermanager dan is het advies om contact op te nemen met de directie. Zodra de kinderopvangorganisatie door de ouder is geïnformeerd, ontstaat voor hem/haar de meldplicht.

1.4. Leeswijzer

Dit deel gaat eerst in op het stappenplan wanneer er een vermoeden bestaat dat een medewerker een geweld- of zedendelict heeft gepleegd tegen een kind. Daarnaast komen er preventieve maatregelen aan bod.

2. Stappenplan bij een vermoeden van een geweld- of zedendelict door een medewerker

Onderstaande stappen worden in de volgende paragraaf toegelicht.

<p>STAP 1A In kaart brengen van signalen</p>	<p>De medewerker:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Observeert ☐ Brengt signalen in kaart (bijlage 3, 4 en 9) ☐ Documenteert
<p>STAP 1B Direct melding doen van vermoeden bij de clustermanager of directie</p>	<p>De medewerker:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Is verplicht het vermoeden van een geweld- of zedendelict door een collega jegens een kind direct bij de clustermanager of de directie te melden (tenzij het vermoeden de directie betreft) ☐ Is verplicht het vermoeden van een geweld- of zedendelict door een clustermanager direct bij de directie te melden. Of bij de pedagogisch coach of aandachtsfunctionaris, die vervolgens de directie moet informeren.
<p>STAP 2 In overleg treden met vertrouwensinspecteur</p>	<p>De directie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Moet direct contact leggen met een vertrouwensinspecteur (overlegplicht) indien hij/zij aanwijzingen heeft dat een collega een geweld- of zedendelict begaat of heeft begaan jegens een kind ☐ Krijgt advies van de vertrouwensinspecteur over al dan niet doen van aangifte ☐ Documenteert
<p>STAP 3 Aangifte doen</p>	<p>De directie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Is verplicht bij redelijk vermoeden aangifte te doen bij de politie (aangifteplicht) ☐ Stelt de medewerker in ieder geval voor de duur van het onderzoek op non-actief ☐ Legt een draaiboek aan ☐ Raadpleegt de GGD ☐ Regelt ondersteuning voor kind en ouders ☐ Volgt het ingestelde onderzoek van de politie ☐ Documenteert
<p>STAP 4 Handelen naar aanleiding van onderzoek politie</p>	<p>De directie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Rehabiliteert en/of ☐ Geeft waarschuwing af en/of ☐ Neemt arbeidsrechtelijke maatregelen ☐ Documenteert
<p>STAP 5 Nazorg bieden en evalueren</p>	<p>De directie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Biedt nazorg aan ouders en kinderen ☐ Biedt nazorg aan medewerkers ☐ Organiseert ouderavonden ☐ Verwijst door naar externe hulp ☐ Evalueert de procedures ☐ Documenteert

2.1. Toelichting op het stappenplan

Stap 1A: Signaleren

De pedagogisch medewerker heeft een vermoeden of een signaal opgevangen of iemand laat doorschemeren dat er iets niet goed zit in de relatie tussen het kind en een collega werkzaam binnen de kinderopvangorganisatie.

De signalerende pedagogisch medewerker zal eerder ongewenste omgangsvormen van een collega naar een kind signaleren dan direct misbruik constateren. Niet in alle gevallen waarin pedagogisch medewerkers menen dat er niet goed met kinderen wordt omgegaan door een collega, is er sprake van een mogelijk geweld- of zedendelict. Desondanks mag niet aan deze signalen voorbij worden gegaan en zal onderzocht moeten worden wat er bij het kind wordt gesignaleerd.

De pedagogisch medewerker dient altijd direct de directie op de hoogte te stellen van zijn/haar twijfels en niet zelf een afweging te maken. Vermoedens zijn er in uiteenlopende gradaties. Als de pedagogisch medewerker zich met een vermoeden over een collega geconfronteerd ziet, moeten de volgende acties ondernomen worden:

- Raadpleeg de signalenlijsten in bijlage 3, 4 en 9
- Documenteer wat is waargenomen
- Leg het signaal direct bij de directie neer

Stap 1B: Direct melding doen van vermoeden van geweld- of zedendelict jegens een kind bij clustermanager of houder

Wanneer een pedagogisch medewerker vermoedt dat een collega binnen de kinderopvangorganisatie zich schuldig maakt aan kindermishandeling moet de pedagogisch medewerker dit direct melden bij de clustermanager of directie. Deze stap wordt zorgvuldig gedocumenteerd.

In het stappenplan wordt er van uitgegaan dat een pedagogisch medewerker een mogelijk vermoeden van kindermishandeling door een collega direct meldt bij de clustermanager of de directie. Wanneer de clustermanager wordt ingelicht dan moet die vervolgens de melding bij de directie doen.

In de praktijk kunnen ook de volgende personen deze melding van vermoeden van kindermishandeling door een medewerker doen:

a. Melding door het kind

Als de melding van een geweld- of zedendelict afkomstig is van een kind, is opvang en steun voor het kind het eerste aandachtspunt. De pedagogisch medewerker bij wie het slachtoffer de klacht meldt, is verplicht dit meteen te melden bij de directie. Deze laat weten discreet te zullen handelen, maar belooft geen geheimhouding aan het kind. Naast Veilig Thuis worden zo nodig anderen ingeschakeld voor hulp. De ouders van het betrokken kind worden geïnformeerd. Aan de ouders wordt eveneens opvang en steun geboden. Het waarborgen van het gevoel van veiligheid van het kind is het uitgangspunt van dit handelen.

b. Melding door de ouder

Als de melding van de ouders komt, moet deze melding altijd serieus worden genomen. Feiten en constatering zullen bij ouders worden nagevraagd. De pedagogisch medewerker geeft de melding direct door aan de directeur. De ouder kan bij een redelijk vermoeden ook zelf contact opnemen met een vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs.

c. Melding door derden

Als de melding van derden komt, dient uitgezocht te worden over welke informatie deze persoon/personen precies beschikt/beschikken en waarop deze informatie is gebaseerd. De pedagogisch medewerker geeft de melding door aan de directie.

Melding over Clustermanager

Wanneer de melding van toepassing is op de Clustermanager dient door de constaterende pedagogisch medewerker direct de directie te worden ingeschakeld. De pedagogisch medewerker kan er ook voor kiezen om de pedagogisch coach of de aandachtsfunctionaris in te lichten, die vervolgens de directie moet informeren.

Melding over de directie

Een bijzondere situatie betreft het geval dat het vermoeden het gedrag van de directie zelf betreft. Het gaat hierbij immers om de situatie waarin het niet meer mogelijk is om intern hogerop melding te doen. In dat geval is de constaterende pedagogisch medewerker verplicht om aangifte te doen bij de [politie](#). De pedagogisch medewerker kan hierover in overleg treden met de [vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs](#). De vertrouwensinspecteur kan de pedagogisch medewerker begeleiden bij het doen van aangifte.

Stap 2: In overleg treden met vertrouwensinspecteur

De directie is verplicht om direct in overleg te treden met een vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs.

De vertrouwensinspecteur gaat samen met de directie na of er een redelijk vermoeden bestaat en adviseert de directie over aangifte. Wanneer er geen sprake is van een redelijk vermoeden, is nader onderzoek redelijkerwijs niet aan de orde. De directie zal in gesprek gaan met betrokkenen om de mogelijk verstoorde werkhouding te herstellen. Indien de uitkomst is dat er een redelijk vermoeden bestaat van een gewelds- of zedendelict dan heeft de directie een aangifteplicht. De directie is verantwoordelijk voor de registratie in deze stap.

Aangifteplicht voor directie

Indien de directie aangifte doet, treedt de vertrouwensinspecteur terug. Indien de directie weigert om aangifte te doen terwijl de vertrouwensinspecteur concludeert dat er een redelijk vermoeden bestaat, geldt de volgende escalatieladder:

1. Coördinator vertrouwensinspecteurs van de Inspectie van het Onderwijs probeert de directie te overreden
2. Hoofdinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs probeert de directie te overreden
3. Hoofdinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs legt contact met de burgemeester (het college van B&W) van de betreffende gemeente
4. De burgemeester zal de (zeden)politie inschakelen dan wel andere activiteiten vanuit zijn bevoegdheden initiëren.

NB. Het is aan de directie om te regelen of de directie zelf meteen in contact treedt met de vertrouwensinspecteur of dat een Clustermanager of aandachtsfunctionaris dat namens de directie doet.

Stap 3: Aangifte doen

Indien na het overleg met de vertrouwensinspecteur blijkt dat er een redelijk vermoeden bestaat van een geweld- of zedendelict, dan heeft de directie een meldplicht.

Als deze stap wordt gezet, is er vanzelfsprekend nog steeds geen sprake van 'schuld' van de pedagogisch medewerker over wie het vermoeden is geuit. In geval van een reëel vermoeden neemt de houder, naast het doen van aangifte, de volgende maatregelen:

- a. Stelt de pedagogisch medewerker in ieder geval voor de duur van het onderzoek op non-actief
- b. Legt een draaiboek aan
- c. Raadpleegt [Veilig Thuis](#) en/of lokale [GGD](#)
- d. Regelt opvang van en/of ondersteuning voor kind(eren) en ouders

a. Stelt de pedagogisch medewerker in ieder geval voor de duur van het onderzoek op non-actief

In geval van een reëel vermoeden van een mogelijk geweld- of zedenmisdrijf, wordt de betreffende betrokken persoon in ieder geval voor de duur van het onderzoek op non-actief gesteld. Bovenstaand geldt ook voor een vrijwilliger binnen de kinderopvangvoorziening.

b. Draaiboek aanleggen

De directie, of degene die in opdracht van de directie met deze taak belast is, draagt zorg voor een zorgvuldige procedure en legt een draaiboek aan (zie bijlage 10).

c. Raadplegen Veilig Thuis en/of GGD

[Veilig Thuis](#) kan de kinderopvangorganisatie adviseren en ondersteuning bieden. Ook de [GGD](#) kan worden geraadpleegd.

d. Het regelen van opvang voor kind(eren) en ouders

- Voor de ondersteuning voor het kind en de ouders kan een beroep worden gedaan op een instelling als de GGD of Veilig Thuis. (Het calamiteitenteam van de) GGD is gespecialiseerd in het begeleiden van organisaties bij calamiteiten. In overleg met ouders en GGD en/of Veilig Thuis, wordt bezien of de opvang in de kinderopvangorganisatie kan worden gecontinueerd dan wel dat er een andere oplossing moet worden geboden
- De kinderopvangorganisatie informeert de ouders van het betreffende kind over de mogelijkheid aangifte te doen bij de politie
- De directie houdt contact, toont betrokkenheid en informeert de ouders regelmatig over de voortgang van het onderzoek en andere zaken die voor de ouders van belang zijn
- De ouders van de overige kinderen moeten worden geïnformeerd. Er kan gekozen worden om kinderen elders onder te brengen. Veilig Thuis kan worden ingeschakeld voor advies hoe bijvoorbeeld te handelen met de eigen kinderen van de beroepskracht.

Na het doen van aangifte stelt de politie in de regel een onderzoek in. De politie voert gesprekken met alle betrokkenen. Het initiatief voor het instellen van een onderzoek ligt bij de politie. De houder en directie dienen het onderzoek van de politie te volgen en zelf geen stappen te ondernemen die indruisen tegen de bewijslast van de politie.

Stap 4: Handelen naar aanleiding van het onderzoek van de politie

Het onderzoek van de politie kan leiden tot verschillende uitkomsten. Afhankelijk van deze uitkomsten heeft de directie of daartoe aangewezen medewerker verschillende mogelijkheden om te handelen.

Rehabilitatie van de medewerker

De politie kan op grond van het verrichte onderzoek constateren dat er geen aanleiding is om aan te nemen dat er sprake is van een geweld- of zedendelict. De betrokken beroepskracht, die voor de duur van het onderzoek geschorst of op non-actief was gesteld, wordt door de directie van de organisatie in zijn functie in ere hersteld. In een dergelijke situatie moeten het belang van de pedagogisch medewerker en het algemeen belang worden afgewogen en zou het bijvoorbeeld wenselijk kunnen zijn de betreffende pedagogisch medewerker binnen de kinderopvangorganisatie over te plaatsen. Indien na het onderzoek van de politie blijkt dat er een klacht is ingediend op valse gronden, kan de directie de betrokken pedagogisch medewerker een rehabilitatietraject aanbieden. De directie kan dan tevens maatregelen nemen tegen degene die valselyk een beschuldiging heeft geuit. Dit kan variëren van de eis dat excuses worden aangeboden, tot schorsing of tot verwijdering.

Waarschuwing afgeven

De directie kan besluiten tot het geven van een schriftelijke waarschuwing, met de mededeling dat herhaling van het ongewenste gedrag arbeidsrechtelijke gevolgen heeft. Die waarschuwing kan dan worden opgenomen in het personeelsdossier.

Arbeidsrechtelijke maatregelen

Wanneer de directie constateert dat er op grond van het verrichte onderzoek van de politie aanleiding is om aan te nemen dat kindermishandeling heeft plaatsgevonden, neemt de houder/directie maatregelen van arbeidsrechtelijke aard, zoals ontslag wegens een dringende reden op grond van art. 677 en art. 678 boek 7 BW, of ontbinding van de arbeidsovereenkomst via de kantonrechter (art. 685 boek 7 BW). In het geval dat het een vrijwilliger betreft, wordt de samenwerking per direct opgezegd. Alle beslissingen worden zorgvuldig afgewogen en zorgvuldig geregistreerd door de directie.

Stap 5: Nazorg bieden en evalueren

Het is belangrijk dat de kinderopvangorganisatie nazorg biedt aan alle betrokkenen. Ook het evalueren van de genomen stappen is belangrijk om in mogelijke toekomstige situaties adequaat te kunnen handelen.

Nazorg

Nazorg aan betrokken ouders en hun kinderen kan worden geboden door middel van ouderavonden, het uitnodigen van deskundigen daarbij of specifieke doorverwijzing. De kinderopvangorganisatie kan zich hier in laten adviseren door de GGD. Voor de kinderen kan, als dit nodig is of als de ouders van de kinderen dit nodig achten, extra hulp worden ingezet. Het is belangrijk om bijzondere aandacht te hebben voor de psychische belasting van de overige pedagogisch medewerkers naar aanleiding van bovenstaand traject. Wanneer er getuigen zijn onder de pedagogisch medewerkers kan met hen apart worden besproken wat nodig is om het gebeurde te verwerken. Bij hen kunnen gevoelens van boosheid, onmacht, verdriet, schaamte en schuldgevoel een rol spelen. Andere pedagogisch medewerkers kunnen ook kampen met deze gevoelens. Hier kan aandacht aan worden besteed in de teamoverleggen en daar waar nodig ook individueel.

Als binnen een kinderopvangorganisatie een incident plaatsvindt, is de kans groot dat ook de media hier van op de hoogte raken. Het is verstandig van tevoren zorgvuldig te overwegen hoe er wordt omgegaan met de pers (zie bijlage 12).

Evalueren

Het is belangrijk het gehele proces en de verschillende stappen te evalueren. Dit is de verantwoordelijkheid van de directie.

- De directie evalueert met medewerkers dat wat er gebeurd is en de procedures die zijn gevolgd
- Zo nodig wordt de zaak doorgesproken met andere betrokkenen
- Zo nodig worden verbeteringen in afspraken en/of procedures aangebracht
- Geanonimiseerde gegevens met betrekking tot het vermoeden van kindermishandeling worden gedocumenteerd. Deze gegevens worden door de directie op een centraal punt bewaard
- Blijf alert op signalen. Mogelijk zijn er meer slachtoffers.

3. Preventieve maatregelen

Vanuit de Wet kinderopvang is het een vereiste voor dagopvang en BSO dat het risico op grensoverschrijdend gedrag door pedagogisch medewerkers, pedagogisch medewerkers in opleiding, stagiairs, vrijwilligers en overige aanwezige volwassenen zoveel mogelijk wordt beperkt. De organisatie neemt verschillende preventieve maatregelen die het risico op grensoverschrijdend gedrag van een pedagogisch medewerker kunnen verminderen:

Scholing: ongewenste omgangsvormen en signalen van seksueel misbruik moeten worden opgemerkt. Pedagogisch medewerkers worden hier jaarlijks over geïnformeerd.

Screening personeel: de wervings- en selectieprocedure van pedagogisch medewerkers moet strikt worden uitgevoerd. Screening van personeel door de werkgever moet beginnen bij de sollicitatieprocedure. Heeft de werknemer gaten in zijn/haar cv? Heeft hij goede referenties? Waarom is hij/zij weggegaan bij zijn vorige werkgever?

Transparant werken: informeer ouders tijdens het intakegesprek dat er wordt gewerkt met de meldcode. Benoem duidelijk dat er een meldplicht is voor wanneer er vermoedens zijn van een mogelijk geweld- of zedendelict door een collega en dat er een stappenplan wordt gehanteerd wanneer er een vermoeden is van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling.

Open cultuur: het moet gewoon zijn elkaar aan te spreken of te bevragen en te overleggen met de Clustermanager over vermoedens. De kinderopvangorganisatie dient tijd in te plannen voor regelmatig overleg en werkbegeleiding.

Deel 3. Seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

1. Inleiding

Seksualiteit is een wezenlijk onderdeel van de ontwikkeling van jeugdigen naar volwassenheid.

Door op een goede manier aandacht te besteden aan het onderwerp seksualiteit kan de kinderopvangorganisatie niet alleen bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen, maar ook bijdragen aan het voorkómen van grensoverschrijdende seksuele incidenten.

Kinderen die naar de kinderopvang gaan, moeten in de eerste plaats fysiek veilig zijn en zich ook zo voelen, ook op het gebied van seksualiteit. Daarnaast hebben zij, afhankelijk van hun leeftijd en situatie, ondersteuning nodig bij hun ontwikkeling op het gebied van intimiteit en seksualiteit. Wat door kinderen én pedagogisch medewerkers 'normaal' wordt gevonden op het gebied van seksualiteit is steeds aan verandering onderhevig. Veel meer dan vroeger speelt de beeldvorming in de media daarbij een rol. Binnen de kinderopvangorganisatie is het belangrijk dat pedagogisch medewerkers de kennis hebben en over vaardigheden beschikken om kinderen in hun ontwikkeling te begeleiden en daarmee ook in hun seksuele ontwikkeling.

1.1. Leeswijzer

Onder 2. staat het stappenplan en de toelichting op het stappenplan centraal: wat te doen wanneer er een vermoeden bestaat van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling. Onder 3. wordt uitgebreid aandacht besteed aan de seksuele ontwikkeling van kinderen, de terminologie en definitie en aan de criteria: wanneer is seksueel gedrag daadwerkelijk grensoverschrijdend? Onder 4. worden preventieve maatregelen beschreven.

2. Stappen bij signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Onderstaande stappen worden in de volgende paragraaf toegelicht.

<p>STAP 1A In kaart brengen van signalen</p>	<p>De pedagogisch medewerker:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Observeert ☐ Brengt signalen in kaart (zie bijlage 3 en 4) ☐ Bespreekt signalen met collega's en de Clustermanager ☐ Documenteert
<p>STAP 2 Melden van het gedrag bij Clustermanager</p>	<p>De pedagogisch medewerker:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Meldt het gedrag bij de Clustermanager ☐ Brengt de ouders van de betrokken kinderen op de hoogte
<p>STAP 3 Beoordelen ernst van het gedrag</p>	<p>De Clustermanager , in samenwerking met de aandachtsfunctionaris:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Informeert de directie ☐ Raadpleegt Veilig Thuis ☐ en/of de PM-er gaat in gesprek over het gedrag met ouders van zowel het kind dat het gedrag vertoont als met de ouders van de kinderen die ermee worden geconfronteerd ☐ Weegt de ernst van het gedrag: <ul style="list-style-type: none"> o licht seksueel grensoverschrijdend gedrag: bespreken in het team, inschakelen externe hulp niet nodig; o matig seksueel grensoverschrijdend gedrag: waarschuwing, inschakelen hulp; o ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag: direct ingrijpen vereist, maatregelen conform stap 4. ☐ en/of de PM-er Documenteert (in het kinddossier)
<p>STAP 4 Maatregelen nemen</p>	<p>De directie, i.s.m. de Clustermanager en de aandachtsfunctionaris:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Stelt een intern onderzoek in ☐ Schakelt experts in zoals Veilig Thuis en GGD ☐ Organiseert zorg voor kinderen en ouders ☐ Gaat in gesprek met ouders van kind dat gedrag vertoont én met de ouders van kinderen die geconfronteerd werden met het gedrag over de te nemen maatregelen ☐ Documenteert
<p>STAP 5 Beslissen en handelen</p>	<p>De directie, i.s.m. de Clustermanager en de aandachtsfunctionaris:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Beslist naar aanleiding van het onderzoek over de opvang van het kind dat het gedrag heeft vertoond
<p>STAP 6 Nazorg bieden en evalueren</p>	<p>De directie, i.s.m. de Clustermanager en de aandachtsfunctionaris:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Biedt nazorg voor ouders, kinderen en pedagogisch medewerkers ☐ Organiseert ouderavonden ☐ Verwijst door naar externe hulp ☐ Evalueert de procedures ☐ Documenteert

2.1. Toelichting op de stappen

Stap 1: In kaart brengen van signalen

Wanneer er signalen zijn dat een kind of meerdere kinderen seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond en dat een ander kind hier mee geconfronteerd is of slachtoffer van is geworden, is het belangrijk dat deze signalen in kaart worden gebracht en goed worden geïnterpreteerd. Soms zal iets vrij duidelijk zijn aan te merken als ontoelaatbare handeling, maar vaker zal het gaan om minder duidelijke signalen die niet direct te duiden zijn.

Het is belangrijk om deze signalen serieus te nemen. De pedagogisch medewerkers kunnen met elkaar onderzoeken wat zij bij de kinderen merken. Door met collega's te overleggen en van gedachten te wisselen, kan een signaal beter worden beoordeeld. De volgende acties kunnen helpen de signalen te onderbouwen:

- Raadpleeg de signalenlijst uit de handleiding (zie bijlage 3 en 4)
- Bespreek de signalen met collega's
- Vraag een gesprek aan met de Clustermanager (en evt. de aandachtsfunctionaris)

Leg de mogelijke signalen vast in het logboek behorend bij kinddossier, (zie bijlage 8 en 13).

Stap 2: Melden van het gedrag

Wanneer de pedagogisch medewerker signalen heeft dat een kind of meerdere kinderen seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond en dat een ander kind hiermee geconfronteerd is of slachtoffer van is geworden, dan is het belangrijk dit te melden bij de Clustermanager.

De ouders van de kinderen die het gedrag vertonen of ermee zijn geconfronteerd moeten op de hoogte worden gebracht. Het is belangrijk dat de kinderopvangorganisatie alles goed registreert in een logboek behorend bij het kinddossier. Alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen, dienen schriftelijk te worden vastgelegd. Privacywetgeving dient hierbij in acht te worden genomen.

Stap 3: Beoordelen ernst van het gedrag

De Clustermanager is in overleg met de aandachtsfunctionaris en directie verantwoordelijk voor een eerste beoordeling van de voorgelegde situatie. Daarbij zal in het algemeen de pedagogisch medewerker die het gedrag heeft gemeld en eventueel collega's, worden gehoord. Ook [Veilig Thuis](#), [GGD](#), [Centrum voor Jeugd en Gezin CJG](#) of [Jeugdgezondheidszorg JGZ](#) kan hiervoor worden ingeschakeld. Hierbij wordt de ernst van het gedrag bepaald.

Wanneer wordt geconstateerd dat er geen sprake is van leeftijdsadequaat gezond gedrag, wordt gecategoriseerd hoe ernstig het gedrag is. Bij alle vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag dienen de ouders van zowel het kind dat het gedrag vertoont als het kind dat met het gedrag is geconfronteerd te worden geïnformeerd. Het is belangrijk om met ouders in gesprek te blijven gedurende het proces. Daarnaast dient bij alle vormen gekeken te worden of het seksueel overschrijdende gedrag een signaal is van onderliggende problematiek.

Er kunnen verschillende gradaties grensoverschrijdend gedrag worden onderscheiden:

a. Licht seksueel grensoverschrijdend gedrag kan worden gezien als een noodzakelijke stap om normen en waarden te leren kennen en zal bij veel kinderen op bepaalde momenten in de ontwikkeling voorkomen. Het is nodig dat de pedagogisch medewerker dit gedrag begrenst, hierop reageert en hierover spreekt met ouders.

b. Matig seksueel grensoverschrijdend gedrag is ontoelaatbaar; het is belangrijk om een duidelijk verbod in te stellen. Aan het kind moet worden uitgelegd dat dit gedrag niet mag en er moet worden uitgelegd waarom dit niet mag. De betrokken kinderen kunnen in de groep worden geobserveerd. Belangrijk is dat er met de kinderen wordt gecommuniceerd en dat ouders actief betrokken worden. De Clustermanager overlegt met Veilig Thuis of externe hulpverlening of advies noodzakelijk is. Ook voor deze stap geldt, dat alle signalen en stappen goed worden vastgelegd in het logboek van het kinddossier.

c. **Ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag** vereist dat er direct wordt ingegrepen. Er moeten maatregelen worden genomen die kunnen garanderen dat het gedrag niet meer kan voorvallen. De directie dient ingelicht te worden om verdere stappen te kunnen ondernemen, ook omdat de directie eindverantwoordelijk is voor alle interne en externe communicatie. Bij ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag dient stap 4 te worden ingezet.

Ook voor deze stap geldt, dat alle signalen en stappen goed worden vastgelegd in het logboek van het kinddossier.

Stap 4: Maatregelen nemen

De directie i.s.m. de Clustermanager en de aandachtsfunctionaris, bepaalt welke maatregelen moeten worden genomen wanneer er sprake is van ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag.

De volgende maatregelen kunnen worden genomen:

- a. Het instellen van een intern onderzoek. Het is belangrijk nauw samen te werken met expertorganisaties zoals Veilig Thuis en de GGD. Bij ernstige zaken is het aan te bevelen een onderzoeksteam te vormen waar vertegenwoordigers van de kinderopvangorganisatie en externe deskundigen deel van kunnen uitmaken. Dit onderzoeksteam kan het incident onderzoeken en de directie advies geven hoe te handelen. Het aanleggen van een draaiboek kan structuur bieden bij de uitvoer van het onderzoek (zie bijlage 10)
- b. Het regelen van ondersteuning voor het kind en de ouders
- c. Aanbieden van excuses voor falend toezicht/onveilige situatie vanuit de kinderopvang. Hierbij wordt tevens benadrukt dat wordt onderzocht hoe verbeteringen binnen de kinderopvangorganisatie kunnen worden doorgevoerd om mogelijke herhaling te voorkomen
- d. Aanbieden van opvang en professionele hulp voor alle kinderen en hun ouders die op welke wijze dan ook betrokken zijn geweest bij het grensoverschrijdende seksuele gedrag. Emotionele begeleiding van de direct betrokken ouders is noodzakelijk:
- e. Indien een kind seksueel grensoverschrijdende handelingen heeft uitgevoerd bij een ander kind dan is het belangrijk gesprekken te voeren met beide partijen ouders en gezamenlijk te komen tot oplossingen. Creëer van beide partijen ouders 'bezorgde ouders' en zoek naar een gezamenlijk belang. De kinderopvangorganisatie vertegenwoordigt de belangen van alle kinderen. Dat kan betekenen dat de kinderopvangorganisatie beslissingen neemt die één van beide partijen niet zint. De kinderopvangorganisatie kan tegen het volgende dilemma aanlopen: gaat een kind van de kinderopvang af of niet? En is dat op basis van een besluit van de kinderopvangorganisatie of van de ouders (opzeggen plaatsingsovereenkomst)? Belangrijk is de ouders altijd te informeren over de gemaakte keuze en deze te beargumenteren
- f. Afscherming van het kind dat het grensoverschrijdende gedrag heeft vertoond. De Clustermanager en/of directie draagt zorg voor een zorgvuldige procedure en registreert dit in het betreffende kinddossier.

Stap 5: Beslissen en handelen

De beoordeling van het incident en het advies uit het (eventuele) interne onderzoek kunnen leiden tot verschillende uitkomsten. Afhankelijk van deze uitkomsten heeft de houder verschillende mogelijkheden om te handelen richting het kind dat het seksueel grensoverschrijdende gedrag heeft vertoond.

a. Het kind blijft op de groep

Wanneer de directie constateert dat er op grond van het verrichte onderzoek geen aanleiding is aan te nemen dat het gedrag zich zal herhalen of dat de aanwezigheid van het kind volgens betrokken partijen bedreigend is voor andere kinderen, kan in overleg met betrokken ouders, worden besloten het kind op de betreffende groep van de kinderopvangorganisatie te laten.

b. Het kind gaat naar een andere groep of kinderopvangorganisatie

De directie kan besluiten dat het in het belang is van het kind en/of de kinderen die met het gedrag geconfronteerd zijn, dat het kind naar een andere groep binnen de betreffende kinderopvangorganisatie, naar een andere locatie of naar een geheel andere kinderopvangorganisatie gaat. De directie kan hierin de ouders adviseren en eventueel contact opnemen met een andere

kinderopvangorganisatie. Ook kunnen ouders zelf de conclusie trekken dat hun kind naar een andere locatie of kinderopvangorganisatie gaat.

c. Het inzetten van hulp

Met advies van Veilig Thuis en in overleg met de ouders kan hulpverlening voor het kind worden ingezet.

d. Melding bij Veilig Thuis

Er wordt een melding gedaan bij [Veilig Thuis](#) (conform de meldcode in deel 1). Het gedrag van het kind kan namelijk ook op andere problematiek wijzen.

Stap 6: Nazorg bieden en evalueren

Aanbevolen wordt het personeel persoonlijk te informeren. Daarnaast kunnen alle betrokkenen zo spoedig mogelijk over het seksueel overschrijdende gedrag op de hoogte worden gebracht middels een brief of een gezamenlijke (ouder)bijeenkomst. De directie is verantwoordelijk voor de nazorg en de evaluatie.

Er kan informatie worden gegeven over de concrete maatregelen die getroffen zijn ten aanzien van het kind of de kinderen die met het gedrag geconfronteerd werden. Ook kan aangegeven worden welke concrete maatregelen er ten aan zien van het kind dat het gedrag vertoonde genomen zijn en het verdere verloop van het onderzoek. Als er een incident plaatsvindt, is er een kans dat ook de media hiervan op de hoogte raken. Het is verstandig van tevoren zorgvuldig te overwegen hoe hiermee zal worden omgegaan (zie bijlage 12).

Het is belangrijk het gehele proces en de verschillende stappen te evalueren:

- De directie, i.s.m. de Clustermanager en de aandachtsfunctionaris evalueert met pedagogisch medewerkers en eventueel andere betrokkenen wat er is gebeurd en de procedures die zijn gevolgd
- Zo nodig wordt de zaak ook doorgesproken met andere (externe) betrokkenen
- Zo nodig worden verbeteringen in afspraken en/of procedures aangebracht
- Geanonimiseerde gegevens met betrekking tot het seksueel grensoverschrijdend gedrag worden geregistreerd.

Deze gegevens worden door de Clustermanager op een centraal punt bewaard conform geldende privacywetgeving.

3. Seksuele ontwikkeling van kinderen en grensoverschrijdend gedrag

Ieder kind maakt in zijn algemene ontwikkeling een seksuele ontwikkeling door. In zijn eigen tempo, wanneer hij daar aan toe is, verkent hij zijn eigen lichaam en dat van anderen. Baby's hebben intimiteit en liefdevolle aanraking nodig voor een gezonde ontwikkeling. Zij zijn heel zintuiglijk ingesteld. Huidcontact is belangrijk. Zo ontdekken zij hun lichaam. Naarmate ze ouder worden ontdekken ze verschillen tussen zichzelf en anderen en worden zij nieuwsgierig naar andere kinderen. Bij het verkennen van hun lichaam kunnen ook lustgevoelens ontstaan. Dit is een normaal onderdeel van de ontwikkeling. Peuters kunnen vanuit hun nieuwsgierigheid vragen stellen over thema's als waar baby's vandaan komen en doen onschuldige seksuele spelletjes zoals doktertje spelen. Dit hoort allemaal bij de seksuele ontwikkeling. Vaak is het voor volwassenen een meer beladen onderwerp dan voor kinderen. Het is dus van belang dat de opvoeder vanuit een 'kinderbril' het gedrag van het kind bekijkt. Hoort het bij de ontwikkeling en leeftijdsfase of niet?

Als twee kinderen samen spelen, is het van belang te kijken of het spel met wederzijdse instemming plaatsvindt. Ook is het belangrijk dat de kinderen in min of meer dezelfde fase zitten. Als er een groot leeftijdsverschil is tussen kinderen, zitten ze in verschillende ontwikkelingsfasen en hebben dus ook andere behoeftes.

Als twee kinderen van vier jaar samen doktertje spelen, doen ze dat omdat ze alle twee in dezelfde fase zitten: een fase waarin ze hun lichaam en gevoelens aan het ontdekken zijn. Een ouder kind, bijvoorbeeld van tien jaar, dat met een kind van bijvoorbeeld vier jaar doktertje speelt scheelt in zijn seksuele ontwikkeling te veel jaar van het kind van vier. Een kind van tien jaar is die fase van ontdekking al lang voorbij. Hij is aan het begin van de puberteit en beleeft seksualiteit op een andere manier. 'Te ver gaan' is in dat geval seksueel grensoverschrijdend gedrag waarbij de oudste door zijn emotioneel en fysieke overwicht de ander tot handelingen aanzet die hij niet kan weigeren en/of waar de ander niet aan toe is. Bovendien kan er bij zo'n leeftijdsverschil ook sprake zijn van manipulatie waarbij de ander wordt gedwongen iets te doen wat hij niet wil.

Seksueel gedrag van kinderen wordt over het algemeen geaccepteerd binnen bepaalde grenzen. Maar die grenzen kunnen voor een ieder anders liggen. Dat is afhankelijk van de eigen waarden en normen van de beroepskracht, de waarden en normen van de kinderopvangorganisatie en/of de waarden en normen van de ouders. Het is belangrijk dat de pedagogisch medewerkers binnen de kinderopvangorganisatie hierover met elkaar in gesprek gaan en blijven.

Terminologie en definitie

Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag gaat het om seksueel gerichte aandacht tot uiting komend in non-verbaal, verbaal of fysiek gedrag, dat zowel opzettelijk als niet opzettelijk kan zijn. De gedragingen worden door het kind dat ze ondergaat, als ongewenst ervaren. Meestal is er sprake van machtsongelijkheid tussen de kinderen. Degene die het ondergaat bepaalt of het gedrag ongewenst is. Dit kan van kind tot kind verschillend zijn. Bij seksuele intimidatie is er sprake van gedrag dat gekenmerkt wordt door eenzijdigheid, ongewenstheid of dwang.

Wanneer is seksueel gedrag grensoverschrijdend?

Bij het signaleren van grensoverschrijdend seksueel gedrag is het belangrijk dat de beroepskracht vertrouwt op zijn intuïtie, op zijn gevoel: wat is dit raar/wat is er met dit kind aan de hand? De signalenlijsten (bijlage 3 en 4) en de observatielijst (bijlage 5) kunnen als hulpmiddel dienen om de signalen in kaart te brengen. In de signaallijsten zijn twee aparte kopjes over signalen bij seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Het is belangrijk het kind zorgvuldig te observeren en na te gaan: waarom vind ik dit, wat zie ik nog meer bij dit kind? Een volgende essentiële stap is het bespreken van deze signalen met een collega, Clustermanager of aandachtsfunctionaris.

Ondanks het feit dat seksuele spelletjes of het verkennen van het lichaam door kinderen bij kinderen bij de gewone seksuele ontwikkeling horen, zijn er ook grenzen bij (seksueel getinte) spelletjes tussen kinderen onderling. Voor alle leeftijden geldt dat alle lichamelijke spelletjes waarbij kinderen elkaar pijn doen, te ver gaan. Er zijn meerdere criteria op basis waarvan je kan bepalen of seksueel gedrag grensoverschrijdend is. Als aan één van deze criteria **niet** voldaan is, is er mogelijk sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Deze criteria zijn:

1. **Criterium 1 toestemming:** om van een gezond seksueel contact te kunnen spreken, moeten beide partijen daar toestemming voor hebben gegeven. Maar om toestemming te kunnen geven, moet men oud, wijs of geïnformeerd genoeg zijn om in te kunnen schatten:

- Wat er precies gaat of kan gebeuren
- Wat de consequenties kunnen zijn
- Of het gebruikelijk is binnen een bepaalde groep of in de gegeven situatie.

Toestemmen houdt bovendien meer in dan ja-knikken op een simpel verzoek en mag niet verward worden met geen verzet plegen.

2. **Criterium 2 vrijwilligheid:** een gezond seksueel contact gebeurt altijd op vrijwillige basis. Er mag geen sprake zijn van dwang, geweld, manipulatie, dreiging of groepsdruk.

3. **Criterium 3 gelijkwaardigheid:** om van een gezond seksueel contact te kunnen spreken, moet er een gelijkwaardige relatie bestaan tussen de betrokkenen. Dit betekent dat er een zeker evenwicht moet zijn tussen beide partijen op het gebied van onder meer leeftijd, kennis, intelligentie, aanzien, macht, levenservaring, ontwikkelingsniveau en status.

Andere criteria: ontwikkeling, context en zelfrespect

Er zijn nog enkele andere criteria op basis waarvan je kan bepalen of seksueel (getint) gedrag grensoverschrijdend is. Zo is er bijvoorbeeld sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag als het seksueel gedrag niet aangepast is aan de context of als het gedrag van weinig zelfrespect getuigt. Voorbeelden: een kind dat in het openbaar zijn penis toont of masturbeert. Daarnaast is er de vraag of het gedrag aangepast is aan de leeftijd of de ontwikkelingsfase. Is dat niet het geval, dan is er sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Voorbeelden:

- Een 8-jarige die naar porno zoekt op het internet
- Een 10-jarige die geslachtsgemeenschap heeft met een 12-jarige

4. Preventieve maatregelen

Vanuit de Wet kinderopvang is het een vereiste voor dagopvang en bso dat het risico op grensoverschrijdend gedrag door kinderen zoveel mogelijk wordt beperkt. Er worden preventieve maatregelen worden genomen die seksueel overschrijdend gedrag kunnen verminderen.

Deskundigheid op het gebied van seksualiteit en de ontwikkeling van kinderen: het is belangrijk te zorgen voor voldoende deskundigheid van de pedagogisch medewerkers op het vlak van normale seksuele ontwikkeling van kinderen en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het thema seksualiteit wordt geagendeerd in een overleg en komt aan bod in het pedagogisch werkplan. Op deze manier wordt het belang hiervan aangegeven en wordt seksualiteit als een normaal onderwerp gezien.

Hanteren van gedragsregels: Hero kindercentra heeft afspraken over hoe de organisatie wil dat pedagogisch medewerkers en kinderen met elkaar omgaan. Dit is beschreven in de gedragscode 'Kinderen en seksualiteit'. Dit geldt voor zowel kinderen onderling, als voor het contact tussen pedagogisch medewerkers en kinderen. In het pedagogisch werkplan is hier ook een bijlage aan gewijd.

Aandacht voor communicatie van kinderen: onderstaand zijn een aantal voorbeelden opgenomen van hoe met en door kinderen gecommuniceerd kan worden in relatie tot seksueel gedrag:

- Geef zelf het goede voorbeeld: stel eigen grenzen, respecteer die van anderen (ook die van kinderen) en reageer als iemand een grens overschrijdt
- Zorg voor voldoende momenten waarin een open gesprek met kinderen mogelijk is en kinderen zich vrij voelen iets aan de orde te stellen
- Leer kinderen de meest gangbare woorden voor de geslachtsdelen. Anders kunnen ze - indien nodig - niet onder woorden brengen wat ze hebben meegemaakt. Maak hier binnen het team afspraken over
- Leer kinderen dat er maar een paar mensen zijn die hen bloot mogen aanraken. En dat ze het moeten vertellen als iemand anders dat doet
- Leer kinderen nee te zeggen en weg te gaan als iemand hen aanraakt op een manier die ze niet prettig vinden.
- Help kinderen begrijpen/onderscheiden wie ze wel en niet kunnen vertrouwen. Praat hier met ze over en luister naar hun input
- Bespreek met kinderen het verschil tussen leuke en niet-leuke geheimen. Moedig kinderen aan om geheimen die hem of haar slecht doen voelen, te delen met iemand die ze vertrouwen. Laat kinderen weten dat je zelf altijd beschikbaar bent om te praten en te luisteren

Geraadpleegde bronnen

- Basisdocument het afwegingskader in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, 2017
- Basismodel Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, versie 2016
- Geldende wetgeving
- Het Vlaggensysteem, Movisie en Sensoa 2010
- Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor de branche kinderopvang inclusief bijbehorende handleiding, 2013
- Voorbeeldprotocol van de Landelijke Vakgroep Aandachtsfunctionarissen (LVAK), 2018

Bijlage 1. De verschillende vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld

Kindermishandeling komt voor in alle lagen van de bevolking en in alle leeftijdscategorieën. Vaak komen verschillende vormen tegelijkertijd voor. Bij iedere vorm van mishandeling is er ook sprake van psychische mishandeling. Het kind niet beschermen tegen de mishandeling door de andere ouder, is ook mishandelen.

Zo veel mogelijk vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling worden in deze bijlage nader toegelicht, inclusief vormen van seksueel geweld, genitale verminking en eengerelateerd geweld. Specifieke vormen van geweld vragen specifieke kennis en vaardigheden van pedagogisch medewerkers, Clustermanager n en de aandachtsfunctionaris.

Ontbreekt deze specifieke deskundigheid, dan is het verstandig dat de aandachtsfunctionaris bij signalen die mogelijkwijs kunnen duiden op zo'n specifieke vorm van geweld, meteen een beroep doet op Veilig Thuis.

Belangrijk: iedereen mag altijd (anoniem) contact opnemen met [Veilig Thuis](#) voor overleg.

Hieronder staat een opsomming van vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld. Bij elke vorm worden een aantal voorbeelden genoemd. Er zijn uiteraard nog meer voorbeelden te noemen, de lijst is nooit compleet.

Lichamelijke mishandeling

Ouder(s) verwonden het kind of staan toe dat het kind wordt verwond. (Anders dan ten gevolge van een ongeluk.)

Voorbeelden van lichamelijke mishandeling:

- slaan, stompen, schoppen, opzettelijk laten vallen, verbranden, vergiftigen, verstikken
- meisjesbesnijdenis: een ingreep aan de uitwendige geslachtsdelen van een meisje (zie onder een uitgebreide beschrijving)
- Shaken Baby Syndroom: verzameling van signalen en symptomen die het gevolg zijn van het heftig door elkaar schudden van een baby

Lichamelijke verwaarlozing

De ouder(s) zijn niet in staat of bereid tot het verschaffen van minimale zorg t.a.v. de lichamelijke behoeften van een kind op een of meerdere gebieden: voeding, kleding, onderdak, bezoek aan arts en/tandarts, hygiëne.

Voorbeelden van lichamelijke verwaarlozing:

- niet zorgen voor voldoende of geschikt eten
- niet zorgen voor schone, aan de weersomstandigheden aangepaste, passende kleding
- niet zorgen voor geschikt onderdak
- niet zorgen voor geschikte medische, tandheelkundige en geestelijke gezondheidszorg (het kind heeft medicijnen nodig, maar de ouders zorgen er niet voor dat het kind ze regelmatig krijgt, het kind heeft regelmatig ernstige luieruitslag)
- niet zorgen voor voldoende hygiëne
- niet zorgen voor voldoende toezicht (een kind wordt 's nachts vele uren alleen gelaten)

Emotionele (psychische) mishandeling

Het toebrengen van schade aan de emotionele en/of persoonlijkheidsontwikkeling van het kind. Vrijwel alle vormen van kindermishandeling brengen negatieve emotionele/psychologische boodschappen over naar het kind.

Voorbeelden van emotionele mishandeling zijn:

- het bedreigen of uitschelden van een kind als een systematisch patroon van kleineren en denigreren
- het kind tot zondebok maken (de ouder geeft het kind de schuld van relatieproblemen)
- het belasten van een kind met een te grote verantwoordelijkheid (de ouder houdt het kind vaak thuis om op jongere kinderen te passen)
- de ouder(s) staan geen vriendschap met leeftijdsgenootjes toe
- eisen stellen waaraan een kind niet kan voldoen

- het blootstellen van een kind aan extreem, onberekenbaar of ongepast gedrag (de ouder verkoopt drugs in het bijzijn van het kind)
- het opsluiten of vastbinden van het kind als middel van straf of controle.

Emotionele (psychische) verwaarlozing

Het kind onthouden wat het voor zijn geestelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft.

Voorbeelden van emotionele verwaarlozing zijn:

- niet zorgen voor voldoende aandacht, respect, genegenheid, liefde en contact (bv. nooit eens knuffelen)
- niet zorgen voor voldoende ruimte voor toenemende autonomie
- niet zorgen voor regelmatige schoolgang, onthouden van onderwijs
- blootstellen aan huiselijk geweld.

Seksueel misbruik

Seksueel contact met een kind hebben of pogen te hebben, of laat het kind kijken naar seksueel contact, ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de ouder/ouder of anderen en/of uit geldelijk gewin.

Voorbeelden van seksueel misbruik zijn:

- aanranding en uitbuiting of het toestaan hiervan waarbij geen genitaal contact plaatsvindt (bv. ongepast kussen, strelen van borsten)
- aanranding en uitbuiting of het toestaan hiervan waarbij genitaal contact plaatsvindt
- penetratie door vingers, voorwerpen of penis
- pornografisch materiaal laten zien of opnemen.

Vrouwelijke genitale verminking (VGV)

Vrouwelijke genitale verminking, ook wel meisjesbesnijdenis genoemd, is een ingreep aan de uitwendige geslachtsorganen. De lichtste vorm is een sneetje in de voorhuid van de clitoris. De meest verminkende vorm is de infibulatie of faraonische besnijdenis, waarbij de hele clitoris, de kleine schaamlippen en een deel van de grote schaamlippen worden verwijderd. Na hechting van wat over is van de grote schaamlippen, blijft alleen een kleine opening over voor menstruatiebloed en urine.

Vrouwelijke genitale verminking is een traditioneel gebruik dat vooral voorkomt in een aantal Afrikaanse landen. De traditie is daar soms verweven geraakt met het geloof, zowel islamitisch als christelijk. De ingreep vindt meestal plaats bij jonge meisjes, de exacte leeftijd verschilt per land. Alle vormen van vrouwelijke genitale verminking zijn in Nederland strafbaar. Ook inwoners van Nederland die hun dochter in het buitenland laten besnijden plegen een strafbaar feit en kunnen in Nederland worden vervolgd.

Belangrijk: bij een vermoeden van VGV dient door de aandachtsfunctionaris direct contact te worden opgenomen met Veilig Thuis.

Eergerelateerd geweld

Eergerelateerd geweld is geestelijk of lichamelijk geweld dat wordt gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een schending van de eer van een man, vrouw of familie.

Onder eergerelateerd geweld vallen bijvoorbeeld bedreiging met eermoord, aanzetten tot zelfmoord, mishandeling of verminking, verstoting of bedreiging daarmee en uithuwelijking. Eerwraak is de meest extreme vorm omdat het slachtoffer hierbij wordt vermoord.

Belangrijk: bij een vermoeden van eergerelateerd geweld dient door de aandachtsfunctionaris direct contact te worden opgenomen met Veilig Thuis.

Bijlage 2. Sociale kaart

Een overzicht van de instanties die in de protocollen genoemd worden, en onderaan twee hyperlinks naar digitale sociale kaarten van de gemeente Haarlem.

1. [VEILIG THUIS](#) 0800-2000 (24/7 bereikbaar)

Werkwijze

Bij iedere stap van het protocol geldt dat er altijd contact op kan worden genomen met het Veilig Thuis. Bij veilig Thuis is veel kennis aanwezig over de mogelijke signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De medewerkers kunnen ook adviseren over de te zetten stappen en over het voeren van gesprekken met ouder(s) over de signalen. Bij het vragen van advies zet Veilig Thuis zelf geen stappen in de richting van de ouder(s) of die van anderen. Het advies is dus uitsluitend gericht tot de adviesvrager. Alle melders van een vermoeden van kindermishandeling worden door het Veilig Thuis geïnformeerd over hetgeen er met hun informatie is gedaan.

NB: Adviesgesprekken vinden plaats op basis van anonieme gegevens.

Melden

Als er bij het volgen van de stappen wordt besloten tot het doen van een melding, neemt Veilig Thuis het onderzoek naar het huiselijk geweld of de kindermishandeling over. Veilig Thuis houdt melders op de hoogte van de uitkomsten van het onderzoek en van de acties die in gang worden gezet.

NB: Bij een melding moeten gegevens over de ouder(s) verstrekt worden, omdat anders geen acties in gang gezet kunnen worden naar aanleiding van de melding.

2. [Politie Haarlem](#) tel 0900 – 8844, dit kan dag en nacht. Of het landelijk alarmnummer 112
3. [Raad voor de Kinderbescherming](#) Telefoonnummer: 023 – 888 25 00
E-mailadres: haarlem@rvdk.nl
4. [Vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs](#) tel: 0900-1113111

Vanaf 1 juli 2013 zijn werkgevers in de kinderopvang en peuterspeelzalen verplicht contact op te nemen met een vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs als zij aanwijzingen hebben dat een werknemer seksueel of ander geweld gebruikt tegen een kind.

De vertrouwensinspecteur adviseert daarnaast ook werknemers en ouders, als zij aanwijzingen hebben dat een werkgever of werknemer in de kinderopvang een kind seksueel misbruikt of geweld pleegt. De vertrouwensinspecteur is tijdens kantooruren te bereiken, tel: 0900-1113111 (lokaal tarief).

5. [GGD](#) Jeugdgezondheidszorg, tel: 023 789 1777

GGD Kennemerland Jeugdgezondheidszorg is er voor alle kinderen van 4-18 jaar en hun ouders, in de gemeente Haarlemmermeer en Halfweg ook voor kinderen van 0-4 jaar en hun ouders. Ze zijn er voor vragen en advies over opgroeien, opvoeden en ouderschap op alle leeftijden. Voor contact of een afspraak met jeugdgezondheidszorg. Bel of mail frontofficejgz@vrk.nl

6. [JGZ](#) Jeugdgezondheidszorg Kennemerland, tel: 088 995 95 95

7. [CJG Centrum voor Jeugd en Gezin, tel: 088 995 84 84](#)

Het Centrum voor Jeugd en Gezin is er voor alle ouders, opvoeders, kinderen, jongeren en professionals in Haarlem die vragen hebben over opvoeden en opgroeien. Het CJG kijkt bij een vraag naar welke ondersteuning er in de eigen omgeving van het gezin voorhanden is. De meeste ouders en jongeren zoeken informatie en ondersteuning dicht bij huis. Het CJG sluit daarbij aan.

Digitale sociale kaarten

[Digitale sociale kaart van Centrum voor Jeugd en Gezin](#)

[Digitale sociale kaart van gemeente Haarlem](#)

Bijlage 3. Signalenlijst kindermishandeling 0- tot 4-jarigen

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen er signalen zijn. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enzovoort). Hoe meer signalen van deze lijst bij een kind te herkennen zijn, hoe groter de kans dat er sprake kan zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst worden geconstateerd. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen.

Deze lijst is niet uitputtend, er kunnen zich andere signalen voordoen die hier niet vermeld staan. Ook kunnen signalen in deze lijst overlappen met signalen in de lijst van kinderen van 4 tot en met 12 jaar (bijlage 4).

De signalen die in deze lijst worden vermeld, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling. Aan het einde van de lijst zijn nog enkele signalen opgenomen die meer specifiek zijn voor seksueel misbruik. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van de gezinssituatie erbij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd. Bij zorgelijke signalen kan er altijd overlegd worden met de aandachtsfunctionaris en/of met [Veilig Thuis](#).

1. Psychosociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

- Achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling
- Schijnbare achterstand in verstandelijk ontwikkeling
- Regressief gedrag (terugval in ontwikkeling)
- Niet zindelijk op leeftijd waarvan men het mag verwachten

Relationele problemen

Ten opzichte van de ouders:

- Totale onderwerping aan de wensen van de ouders
- Sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouders
- Onverschilligheid ten opzichte van de ouders
- Kind is bang voor ouders
- Kind vertoont heel ander gedrag als ouders in de buurt zijn

Ten opzichte van andere volwassenen:

- Bij oppakken houdt het kind zich opvallend stijf
- Bevrozing bij lichamelijk contact
- Allemansvriend
- Lege blik in ogen en vermijden van oogcontact
- Waakzaam, wantrouwend

Ten opzichte van andere kinderen:

- Speelt niet met andere kinderen
- Is niet geliefd bij andere kinderen
- Wantrouwend
- Terugtrekken in eigen fantasiewereld

Gedagsproblemen

- Plotselinge gedragsverandering
- Geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel
- Labiel, nerveus
- Depressief
- Angstig
- Passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- Agressief
- Hyperactief
- Niet lachen, niet huilen

- Niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- Eetproblemen
- Slaapstoornissen
- Vermoeidheid, lusteloosheid

2. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- Blauwe plekken/striemen
- Krab-, bijt- of brandwonden
- Botbreuken
- Littekens

Voedingsproblemen

- Ondervoeding
- Voedingsproblemen bij baby's
- Steeds wisselen van voeding
- Veel spugen
- Matig groeien, ondanks voldoende hoeveelheid voeding
- Weigeren van voeding
- Achterblijven in lengtegroei

Verzorgingsproblemen

- Slechte hygiëne
- Ernstige luierverslag
- Onvoldoende kleding
- Onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg
- Veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- Herhaalde ziekenhuisopnamen
- Recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- Traag herstel door onvoldoende zorg

3. Kenmerken Ouder(s)/gezin

Ouder/kind relatiestoornis

- Ouder draagt kind als een 'postpakketje'
- Ouder troost kind niet bij huilen
- Ouder klaagt overmatig over het kind
- Ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- Ouder toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen Ouder

- Geweld in eigen verleden
- Apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- Onzeker, nerveus en gespannen
- Onderkoeld brengen van eigen emoties
- Negatief zelfbeeld
- Steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')
- Afspraken niet nakomen
- Kind opeens van kinderopvangorganisatie afhaken
- Aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- Psychiatrische problemen
- Verslaafd

Gezinskenmerken

- 'Multi-probleem' gezin
- Ouder die er alleen voorstaat
- Regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- Isolement

- Vaak verhuizen
- Sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, et cetera
- Veel ziekte in het gezin
- Draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- Geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

4. Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

- Verwondingen aan genitaliën
- Vaginale infecties en afscheiding
- Jeuk bij vagina en/of anus
- Problemen bij het plassen
- Recidiverende urineweginfecties
- Pijn in de bovenbenen
- Pijn bij lopen en/of zitten
- Seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- Angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder

Gedragsproblemen

Afwijkend seksueel gedrag:

- Excessief en/of dwangmatig masturberen
- Angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- Niet leeftijdsadequaate seksueel spel
- Niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- Angst om zich uit te kleden
- Angst om op de rug te liggen
- Negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- Schrikken bij aangeraakt worden
- Houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- Geen plezier in bewegingsspel

5. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

Gedragsproblemen

- Agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader of moeder (sommige kinderen, met name jongens, kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- Opstandigheid
- Angst, bv om alleen te zijn
- Negatief zelfbeeld
- Excessief huilen of schreeuwen
- Schrikachtigheid
- Passiviteit en teruggetrokkenheid
- Zichzelf beschuldigen
- Verlegenheid

Problemen in sociaal gedrag en competentie:

- Wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- Gebrek aan sociale vaardigheden
- Stotteren
- Vertraagde ontwikkeling van zindelijkheid en taalbeheersing

Somatische klachten als hoofdpijn, buikpijn, slapeloosheid

6. Signalen van kinderen die geconfronteerd zijn met seksueel grensoverschrijdend gedrag van een ander kind

Naast onderstaande signalen kunnen de specifieke signalen bij seksueel misbruik (zie punt 4 van deze

bijlage) duiden op seksueel overschrijdend gedrag van kinderen onderling.

- Het kind heeft angst voor een bepaald kind
- Het kind is consequent boos op een ander kind
- Het kind komt geschrokken, bang of verward terug nadat het met een ander kind of kinderen alleen is geweest
- Het kind wil consequent niet spelen met een bepaald kind

7. Signalen van kinderen die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen naar andere kinderen

Naast onderstaande signalen kunnen de specifieke signalen bij seksueel misbruik (zie punt 4 van deze

bijlage) duiden op seksueel overschrijdend gedrag van kinderen onderling.

- Het kind creëert een soort isolement rond het kind (apart nemen, zich afzonderen van de groep)
- Het kind domineert of vertoont macht over een ander kind
- Veelvuldige seksistische uitingen

8. Kinderpornografie

Onder 'productie van kinderpornografie' wordt verstaan: het vervaardigen van een afbeelding en/of het vastleggen op film, foto of iedere andere soort van informatiedrager, van kinderen beneden de leeftijd van 18 jaar, die seksuele gedragingen moeten ondergaan, plegen en/of dulden.

Kinderen die gebruikt zijn voor het maken van kinderpornografie kunnen signalen afgeven die duiden op seksueel misbruik. Daarnaast kan het kind de volgende signalen laten zien:

- Extreme angst voor het maken van foto's
- Angst voor opnamen met videoapparatuur

9. Signalen die specifiek zijn voor Pediatric Condition Falsification (PCF) en Factitious Disorder by Proxy (FDP)

Factitious Disorder by Proxy PCF (oude term: syndroom Münchhausen by Proxy (MBPS)) is een ernstige vorm van kindermishandeling. Degene met dit syndroom (vaak moeder), komt liefdevol en bezorgd over, zoekt zeer regelmatig intensieve medische hulp voor een kind, maar is zelf degene die het kind bewust ziek maakt. Dit door toediening van middelen of het toebrengen van verwondingen of infecties. PCF kan zeer ingrijpende vormen aannemen: ca. 10% van de kinderen die aan PCF worden blootgesteld overlijdt aan de gevolgen van PCF.

Pediatric Condition Falsification (PCF) is het hoofddeel van de diagnose bij het kind. Factitious Disorder by Proxy (FDP) is het andere deel dat betrekking heeft op het mishandelende gedrag en de intenties van ouders. In principe is dit een bewust proces dat na verloop van tijd overgaat in minder bewuste patronen. Het hoofdmotief is om aandacht en erkenning af te dwingen van artsen en andere professionals. De ouder doet dit voor zichzelf, in de rol van zeer goede ouder.

Hoe is PCF te herkennen:

- Onderzoeksgegevens kloppen niet met het ziektebeeld
- Medische gegevens over eerdere behandelingen zijn moeilijk te verkrijgen
- Symptomen verdwijnen wanneer ouder en kind worden gescheiden
- Een broertje of zusje is overleden of eveneens vaak ziek
- De moeder schrikt niet terug voor ingrijpende onderzoeken of het onder narcose brengen van het kind en daar zelfs op aandringt
- Voorvallen vinden in de avonden en weekenden plaats waarbij een beroep wordt gedaan op andere artsen
- De volgende klachten worden gepresenteerd: bewusteloosheid, insulpen, apneu, diarree, overgeven, koorts, lethargie
- Het kind heeft een aanzienlijke ziektegeschiedenis met steeds andere klachten
- De moeder is werkzaam in de gezondheidszorg of beschikt over een zeer grote medische kennis
- Het verhaal van moeder bevat kleine tegenstrijdigheden
- Vaak van arts wisselen

Het onderscheid met postnatale depressie bij de moeder, wiegendood of kinderen die niet goed groeien veroorzaakt door iets anders dan PCF, is dat in deze gevallen de moeders vaak dankbaar zijn als ze worden ontlast van de zorg voor hun kind, terwijl PCF-moeders die zorg niet willen uitbesteden.

Bijlage 4. Signalenlijst kindermishandeling 4- tot 12-jarigen

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen er signalen zijn. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enzovoort). Hoe meer signalen van deze lijst bij een kind te herkennen zijn, hoe groter de kans dat er sprake kan zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst worden geconstateerd. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen.

Deze lijst is niet uitputtend, er kunnen zich andere signalen voordoen die hier niet vermeld staan. Ook kunnen signalen in deze lijst overlappen met signalen in de lijst van kinderen van 0 tot en met 4 jaar (zie bijlage 3).

De signalen die in deze lijst worden vermeld, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd. Bij zorgelijke signalen kan er altijd overlegd worden met de aandachtsfunctionaris en/of met [Veilig Thuis](#).

1. Psychosociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

- Achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling
- Schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- Regressief gedrag (terugval in ontwikkeling)
- Niet zindelijk

Relationele problemen

Ten opzichte van de ouder(s):

- Totale onderwerping aan de wensen van de ouder(s)
- Sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouder(s)
- Onverschilligheid ten opzichte van de ouder(s)
- Kind is bang voor ouder(s)
- Kind vertoont heel ander gedrag als ouder(s) in de buurt zijn

Ten opzichte van andere volwassenen

- Bevriezing bij lichamelijk contact
- Allemansvriend
- Lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact
- Waakzaam, wantrouwend

Ten opzichte van andere kinderen

- Speelt niet met andere kinderen
- Is niet geliefd bij andere kinderen
- Wantrouwend
- Terugtrekken in eigen fantasiewereld

Gedragsproblemen

- Plotselinge gedragsverandering
- Labiel, nerveus gespannen
- Depressief
- Angstig
- Passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- Agressief
- Hyperactief
- Destructief
- Geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel
- Vermoeidheid, lusteloosheid
- Niet huilen, niet lachen

- Niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- Schuld- en schaamtegevoelens
- Zelf verwondend gedrag
- Eetproblemen
- Anorexia/boulimia
- Slaapstoornissen
- Bedplassen/broekpoepen

2. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- Blauwe plekken/striemen
- Krab-, bijt- of brandwonden
- Botbreuken
- Littekens

Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

- Slechte hygiëne
- Onvoldoende kleding
- Onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg
- Veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- Herhaalde ziekenhuisopnamen
- Recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- Traag herstel door onvoldoende zorg

Overige medische signalen

- Ondervoeding
- Achterblijven in lengtegroei
- Psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, etc.)

3. Kenmerken ouder(s) / gezin

Ouder-kind relatiestoornis

- Ouder troost kind niet bij huilen
- Ouder klaagt overmatig over het kind
- Ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- Ouder toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen ouder(s)

- Geweld in eigen verleden
- Apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- Onzeker, nerveus en gespannen
- Onderkoeld brengen van eigen emoties
- Negatief zelfbeeld
- Steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')
- Afspraken niet nakomen
- Kind opeens van de BSO afhaken
- Aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- Psychiatrische problemen
- Verslaafd

Gezinskenmerken

- 'Multi-probleem' gezin
- Ouder die er alleen voorstaat
- Regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- Isolement
- Vaak verhuizen
- Sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- Veel ziekte in het gezin
- Draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- Geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

4. Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

- Verwondingen aan genitaliën
- Vaginale infecties en afscheiding
- Jeuk bij vagina en/of anus
- Problemen bij het plassen
- Recidiverende urineweginfecties
- Pijn in de bovenbenen
- Pijn bij lopen en/of zitten
- Seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- Angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- Sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van het kind (parentificatie)

Gedragsproblemen

Afwijkend seksueel gedrag:

- Excessief en/of dwangmatig masturberen
- Angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- Niet leeftijdsadequaate seksueel spel
- Niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- Angst om zich uit te kleden
- Angst om op de rug te liggen
- Negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- Schrikken bij aangeraakt worden
- Houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- Geen plezier in bewegingsspel

5. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

- somatische klachten zoals hoofdpijn, buikpijn en slapeloosheid
- vertraagde ontwikkeling van zindelijkheid en taalbeheersing
- stotteren
- angst en fysiek vastklampen aan moeder, zich terugtrekken of passief gedrag
- sociale problemen door agressief gedrag tegenover leeftijdsgenoten, gezinsleden, dieren of dingen
- zichzelf beschuldigen

Externaliserende reacties

- agressie tegen leeftijdsgenoten of gezinsleden
- wreedheid t.o.v. dieren
- vernielzucht
- weinig inschikkelijk zijn of zich verzetten tegen autoriteiten
- gedragsproblemen

Internaliserende reacties

- angst en zich terugtrekken
- zichzelf beschuldigen
- negatief zelfbeeld
- verdriet
- verlegenheid
- depressie
- gebrek aan vertrouwen in ouders of volwassenen in het algemeen

Omgangsproblemen

- sociale isolement door schaamte voor de thuissituatie
- ontbreken van of tekort aan sociale vaardigheden

- gebrek aan inlevingsvermogen of juist overgevoeligheid
- gering probleemoplossend vermogen

Schoolproblemen

- moeilijkheden met schoolwerk of juist overcompenseren
- moeite met concentreren
- weglopen van school

Somatische klachten

- hoofdpijn
- buikpijn
- slapeeloosheid

6. Signalen van kinderen die geconfronteerd zijn met seksueel grensoverschrijdend gedrag van een ander kind

Naast onderstaande signalen kunnen de specifieke signalen bij seksueel misbruik (zie 4) duiden op seksueel overschrijdend gedrag van kinderen onderling.

- Het kind heeft angst voor een bepaald kind
- Het kind is consequent boos op een ander kind
- Het kind komt geschrokken, bang of verward terug nadat het met een ander kind of kinderen alleen is geweest
- Het kind wil consequent niet spelen met een bepaald kind

7. Signalen van kinderen die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen naar andere kinderen

Naast onderstaande signalen kunnen de specifieke signalen bij seksueel misbruik (zie 4) duiden op seksueel overschrijdend gedrag van kinderen onderling.

- Het kind creëert een soort isolement rond het kind (apart nemen, zich afzonderen van de groep)
- Het kind domineert of vertoont macht over een ander kind
- Veelvuldige seksistische uitingen

8. Kinderpornografie

Onder 'productie van kinderpornografie' wordt verstaan: het vervaardigen van een afbeelding en/of het vastleggen op film, foto of iedere andere soort van informatiedrager, van kinderen beneden de leeftijd van 18 jaar, die seksuele gedragingen moeten ondergaan, plegen en/of dulden.

Kinderen die gebruikt zijn voor het maken van kinderpornografie kunnen signalen afgeven die duiden op seksueel misbruik. Daarnaast kan het kind de volgende signalen laten zien:

- Extreme angst voor het maken van foto's
- Angst voor opnamen met videoapparatuur

9. Signalen die specifiek zijn voor Pediatric Condition Falsification (PCF) en Factitious Disorder by Proxy (FDP)

Factitious Disorder by Proxy PCF (oude term: syndroom Münchhausen by Proxy (MBPS)) is een ernstige vorm van kindermishandeling. Degene met dit syndroom (vaak moeder), komt liefdevol en bezorgd over, zoekt zeer regelmatig intensieve medische hulp voor een kind, maar is zelf degene die het kind bewust ziek maakt. Dit door toediening van middelen, het toebrengen van verwondingen of infecties. PCF kan zeer ingrijpende vormen aannemen: ca. 10% van de kinderen die aan PCF wordt blootgesteld overlijdt aan de gevolgen van PCF.

Pediatric Condition Falsification (PCF) is het hoofddeel van de diagnose bij het kind. Factitious Disorder by Proxy (FDP) is het andere deel dat betrekking heeft op het mishandelende gedrag en de intenties van ouders. In principe is dit een bewust proces dat na verloop van tijd overgaat in minder bewuste patronen. Het hoofdmotief is om aandacht en erkenning af te dwingen van artsen en andere professionals. De ouder doet dit voor zichzelf, in de rol van zeer goede ouder.

Hoe is PCF te herkennen:

- Onderzoeksgegevens kloppen niet met het ziektebeeld

- Medische gegevens over eerdere behandelingen zijn moeilijk te verkrijgen
- Symptomen verdwijnen wanneer ouder en kind worden gescheiden
- Een broertje of zusje is overleden of eveneens vaak ziek
- De moeder schrikt niet terug voor ingrijpende onderzoeken of het onder narcose brengen van het kind en daar zelfs op aandringt
- Voorvallen vinden in de avonden en weekenden plaats waarbij een beroep wordt gedaan op andere artsen
- De volgende klachten worden gepresenteerd: bewusteloosheid, insulten, apneu, diarree, overgeven, koorts, lethargie
- Het kind heeft een aanzienlijke ziektegeschiedenis met steeds andere klachten
- De moeder is werkzaam in de gezondheidszorg of beschikt over een zeer grote medische kennis
- Het verhaal van moeder bevat kleine tegenstrijdigheden
- Vaak van arts wisselen

Het onderscheid met postnatale depressie bij de moeder, wiegendood of kinderen die niet goed groeien veroorzaakt door iets anders dan PCF, is dat in deze gevallen de moeders vaak dankbaar zijn als ze ontlast worden van de zorg voor hun kind, terwijl PCF-moeders die zorg niet willen uitbesteden.

Bijlage 5. Observatielijst

Deze observatielijst kan een instrument zijn om de signalen beter in kaart te brengen. De lijst is niet uitputtend en dient als hulpmiddel te worden gebruikt.

Observatielijst 'opvallend gedrag van een kind'
Naam kind: Geboortedatum / Leeftijd: Locatie: Observatielijst ingevuld door: Datum:
<p>1. Sinds wanneer vertoont het kind opvallend gedrag?</p> ☐ laatste weken ☐ laatste maanden ☐ sinds:
<p>2. Het opvallende gedrag bestaat uit (meer dan één antwoord mogelijk):</p> ☐ (zeer) meegaand gedrag ☐ gebrek aan vertrouwen in anderen ☐ ouwelijk, zorgend gedrag ☐ verzet, passief ☐ verzet, actief ☐ agressief ☐ angstig ☐ druk ☐ negatief zelfbeeld ☐ angst voor lichamelijk contact ☐ seksueel uitdagend gedrag ☐ gespannen ☐ faalangstig ☐ signalen uit de signalenlijsten (zie bijlage 3 en 4): ☐ anders namelijk:
<p>3. Hoe is de verhouding tot broertjes en zusjes? (meer dan één antwoord mogelijk):</p> ☐ prettig ☐ geen aansluiting ☐ bang ☐ plagerig ☐ agressief naar jongere kinderen ☐ bazig ☐ wordt gepest ☐ pest broertje/zusje ☐ anders, namelijk
<p>4. Hoe is de verhouding tot andere kinderen? (meer dan één antwoord mogelijk):</p> ☐ prettig ☐ geen aansluiting ☐ bang ☐ plagerig ☐ agressief naar jongere kinderen ☐ bazig ☐ wordt gepest ☐ pest andere kinderen ☐ anders, namelijk

5. Hoe is de uiterlijke verzorging van het kind, zoals kleding en dergelijke?

- over het algemeen verzorgd
- over het algemeen onverzorgd
- sterk wisselend
- anders, namelijk

6. Hoe is de verhouding tot moeder?

---

7. Hoe is de verhouding tot vader?

---

8. Hoe is de verhouding tot de pedagogisch medewerkers ?

---

9. Hoe is het contact tussen de ouders en de pedagogisch medewerkers ?

---

10. Zijn er bijzonderheden over het gezin te melden? Indien mogelijk ook de bron vermelden.

—

—

—

11. Is er de laatste tijd iets in het gedrag of in de situatie van het kind veranderd?

—

—

—

—

—

12. Wat is er bij u bekend over eventuele broertjes en zusjes?

—

—

—

—

—

13. Wat zijn volgens u de problemen?

—

—

—

—

—

Bijlage 6. Gesprekspunten werkoverleg bij vermoeden kindermishandeling en huiselijk geweld

Wanneer de observatielijst reden geeft tot ongerustheid, kunnen de onderstaande punten in een werkoverleg besproken worden.

Algemene gegevens:

Jongen/meisje
Leeftijd in jaar en maanden
Aantal dagen/dagdelen op het kindercentrum
Op het kindercentrum sinds
Aantal en leeftijd broertjes en zusjes
Informatie bij aanmelding

Gegevens over de ontwikkeling

Hoe is de motorische ontwikkeling?
Hoe is de verstandelijke ontwikkeling?
Hoe is de sociaal-emotionele ontwikkeling?

Algemene gegevens over het kindercentrum:

Grootte van de groep
Verdeling naar leeftijd
Aantal PM-ers

Algemene informatie over het gedrag van het kind

Hoe verloopt het contact met de leiding?
Hoe verloopt het contact met andere kinderen?
Welke positie neemt het kind in de groep in?
Hoe verloopt het halen/brengen?
Denkt u/ weet u of het kind het naar zijn zin heeft?
Wat doet het kind graag, waar speelt het kind mee?
Zijn er observatieverslagen uit het verleden?

Specifieke informatie over het opvallende gedrag van het kind op het kindercentrum

Welk gedrag neemt u waar? Beschrijf dit gedrag.
Hoe lang doet dit gedrag zich al voor?
Weet u een concrete aanleiding die eraan vooraf ging? Waar gebeurde dit?
Hoe vaak komt dit gedrag voor? Elke keer wanneer het kind aanwezig is? Meerdere keren op een dagdeel? Af en toe? Hoe vaak precies?
Op welke momenten en/of in welke situaties komt het gedrag voor?
Hoe heeft u tot nu toe gereageerd op het opvallende gedrag? Wat was het effect?

Gegevens over de woon/thuissituatie

Herkennen de ouders het hierboven beschreven gedrag?
Vertoont het kind dit gedrag ook thuis? Zo ja, hoe vaak?
Vertoont het kind het gedrag ook in andere situaties? Zo ja, welke?
Hoe gaan de ouders om met dit gedrag?
Wat is het effect van de manier waarop ouders met het gedrag omgaan?
Hoe is de relatie van het kind met de andere gezinsleden?

Factoren kind, ouders, kinderdagverblijf, BSO

Zet de factoren op een rijtje die van invloed kunnen zijn op het gedrag vanuit het kind, het gezin en het kindercentrum.

Bijlage 7. In gesprek met ouders en kinderen

Inleiding

Openheid is een belangrijke grondhouding in het contact met de ouders. Zoek daarom in de drie routes zo snel mogelijk contact met de betreffende ouders om de signalen te bespreken. Soms zal, als sprake is van een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling, door het gesprek met de ouders het vermoeden worden weggenomen. In dat geval zijn de volgende stappen in de route niet nodig. Het is belangrijk hiervan wel een verslag te maken voor in het kinddossier. Worden de zorgen door het gesprek niet weggenomen, dan worden ook de volgende stappen gezet. Heeft een pedagogisch medewerker behoefte aan ondersteuning bij een gesprek, dan kan hij daarover ook advies vragen aan een collega, de Clustermanager of aan de aandachtsfunctionaris. Ook kan er advies worden gevraagd aan Veilig Thuis.

Gesprek met (jonge) kinderen

Ook als een kind nog jong is, is het van belang dat de pedagogisch medewerker het gesprek met het kind aangaat, tenzij dat niet mogelijk is omdat het kind te jong is of het te belastend is. De beroepskracht beoordeelt in overleg met de Clustermanager of een gesprek zinvol en mogelijk is. Al dan niet in overleg met de aandachtsfunctionaris. Ook hierin kan Veilig Thuis om advies worden gevraagd.

Een gesprek met het kind kan mogelijk extra informatie bieden over de situatie waarin het kind zich bevindt. Vanaf ongeveer 2 jaar is het mogelijk een gesprek(je) te voeren met het kind. Houd tijdens dit gesprek rekening met de leeftijd en ontwikkelingsfase van het kind.

Het is niet de bedoeling dat het kind ondervraagd wordt. Een gesprek met het kind heeft aanvullende informatie dan wel steunend contact tot doel, en mag niet in de plaats van het contact met de ouders komen. In bepaalde situaties kan het van belang zijn om een kind even alleen te spreken over de signalen, zonder dat de ouders daarbij aanwezig zijn. Als uitgangspunt geldt dat de ouders hierover vooraf worden geïnformeerd. In verband met de veiligheid van het kind, van de beroepskracht, of die van anderen, kan worden besloten om toch een eerste gesprek met het kind te voeren zonder dat de ouders hierover van te voren worden geïnformeerd. De Clustermanager dient op de hoogte te zijn dat een dergelijk gesprek plaatsvindt. Dit kan schriftelijk worden vastgelegd in het kinddossier.

Tips voor het gesprek

- bepaal van tevoren het doel van het gesprek
- voer het gesprek met een open houding
- sluit aan bij waar het kind op dat moment mee bezig is, bijvoorbeeld spel, een tekening of knutselen
- ga op dezelfde ooghoogte zitten als het kind en kies een rustig moment uit
- steun het kind en stel het op zijn gemak
- gebruik korte zinnen
- vraag belangstellend en betrokken, maar vul het verhaal niet in voor het kind
- begin met open vragen (Wat is er/is er iets gebeurd? Wanneer is dat gebeurd? Hoe komt dat?) en wissel deze af met gesloten vragen (Ben je gevallen? Heb je pijn? Ging je huilen? Vond je dat leuk of niet leuk?)
- vraag niet verder wanneer het kind niets wil of kan vertellen
- houd het tempo van het kind aan, niet alles hoeft in één gesprek
- laat het kind niet merken dat je van het verhaal schrikt
- Val de ouders (of andere belangrijke personen voor het kind) niet af, in verband met loyaliteitsgevoelens
- geef aan dat je niet geheim kunt houden wat het kind vertelt. Leg uit dat je met anderen gaat kijken hoe je het beste kunt helpen. Leg het kind uit dat je het op de hoogte houdt van elke stap die je neemt. Het kind moet nooit zelf de verantwoordelijkheid krijgen in de keuze van de te nemen stappen
- vertel het kind dat het heel knap is dat hij/zij het allemaal zo goed kan vertellen
- let tijdens het gesprek goed op de non-verbale signalen van het kind
- stel geen "waarom"-vragen
- stop het gesprek wanneer de aandacht bij het kind weg is.

Kindermishandeling aanpakken is een zaak van volwassenen

Het doel van een gesprek met een kind is het ondersteunen en het laten uiten van gevoelens en gedachten van het kind. Het doel van een gesprek is *niet* om via het kind de situatie te onderzoeken. Het kind is het slachtoffer en kan hierdoor in een onveilige situatie terecht komen of gaan worstelen met loyaliteit ten opzichte van de ouder. Het is belangrijk dat de pedagogisch medewerker zich bewust is van de sterke loyaliteitsgevoelens van een kind ten opzichte van zijn/haar ouders. De pedagogisch medewerker moet in het gesprek met het kind nooit de ouders afvallen, al hebben ze nog zulke afschuwelijke dingen gedaan. Het kind zal over het algemeen geen vertrouwen meer hebben in iemand die zijn ouders veroordeelt. Wel kan het gevoel van het kind worden verwoord of bevestigd. Wees bij een vermoeden van seksueel misbruik terughoudend in het gesprek met het kind in verband met mogelijke toekomstige bewijslast. Wees met name voorzichtig met het stellen van gesloten vragen. Hierdoor kan het namelijk gebeuren dat het kind woorden in de mond gelegd wordt. Het gesprek heeft niet tot doel het bewijs van seksueel misbruik te leveren. Laat dat over aan een deskundige op het gebied van letselduiding en vraag advies bij Veilig Thuis. Indien er vermoedens zijn van een mogelijk geweld- of zedendelict door een collega is het belangrijk dat een bevoegde deskundige het kind hoort. De kinderopvangorganisatie dient conform de stappen uit route 2 'Route bij signalen mogelijk geweld- of zedendelict door een collega' te handelen.

Geheimhouding en loyaliteitsgevoelens

Het is belangrijk nooit op voorhand geheimhouding aan een kind te beloven. Veel kinderen willen in eerste instantie alleen iets vertellen als wordt beloofd om het tegen niemand anders te zeggen. Als deze belofte wordt gegeven, komt de pedagogisch medewerker voor een groot dilemma te staan als het kind vertelt dat het mishandeld wordt: hij moet dan of het vertrouwen van het kind schaden of medeplichtig worden aan het in stand houden van een schadelijke situatie. De pedagogisch medewerker die een kind geheimhouding belooft uit angst dat het kind anders blijft zwijgen, moet zich bewust zijn van de consequenties van deze belofte. Als een pedagogisch medewerker geen geheimhouding wil toezeggen kan hij/zij het kind wel beloven dat hij/zij geen stappen zal ondernemen zonder dit van tevoren aan het kind te vertellen.

Een tweede belangrijk punt is dat de pedagogisch medewerker zich bewust moet zijn van de sterke loyaliteitsgevoelens van een kind ten opzichte van zijn ouders. Val nooit de ouders af tegenover het kind, al hebben ze nog zulke afschuwelijke dingen gedaan. Het kind zal geen vertrouwen meer hebben in iemand die zijn ouders veroordeelt.

Voorwaarden voor een goed contact tijdens een gesprek met een kind.

1. Echtheid

Dit betekent dat de pedagogisch medewerker zichzelf is in de relatie met het kind. Zij doet zich niet anders voor dan ze is. Dit betekent niet dat de pedagogisch medewerker elke emotie die zij ervaart eruit gooit. Het betekent wel dat zij zich bewust is van haar eigen gevoelens en die niet ontkent of tracht te verdringen. Er moet overeenstemming zijn tussen dat wat zij ervaart en voelt en dat wat zij zegt en doet. Een professionele houding vereist oprechte belangstelling, een sfeer van veiligheid en het vermogen een goede ontvanger te zijn, dat wil zeggen op kunnen merken wat de gevoelens van het kind zijn en daarbij aan kunnen sluiten. Een dergelijke houding vormt een basis voor vertrouwen. Kinderen voelen heel goed aan wanneer iemand echt is of een façade ophoudt of doet alsof.

2. Empathie

Empathie is het vermogen van de pedagogisch medewerker zich in te leven in de gevoelens van het kind. Empathie is het begrijpen van de ervaringen en gevoelens van het kind in hun betekenis voor dat kind. Het is belangrijk dat de pedagogisch medewerker de gevoelens van het kind niet slechts aanhoort maar door woorden of op een niet verbale wijze aangeeft de beleving van het kind van binnen uit te verstaan.

3. Acceptatie

Acceptatie houdt in dat de pedagogisch medewerker het kind accepteert zoals hij is. Het wil niet zeggen dat de pedagogisch medewerker het eens moet zijn met de gedachten of gevoelens van het

kind maar wel dat zij deze accepteert zonder verder te veroordelen. Tijdens het gesprek met een kind is het ook van belang dat een pedagogisch medewerker in staat is om actief te luisteren. Actief luisteren betekent luisteren naar zowel de verbale als de non-verbale boodschappen van het kind. Het betekent ook 'tussen de regels door' luisteren naar de boodschappen die doorklinken in de stembuiging van het kind, aarzeling, stiltes etc.

Actief luisteren houdt in dat de pedagogisch medewerker zich voortdurend afvraagt 'Welke boodschap wil dit kind overbrengen? Wat zegt hij over zijn ervaringen, gedragingen, gevoelens? Door actief te luisteren kan het de pedagogisch medewerker duidelijk worden wat er aan de hand is met het kind en kan zij zicht krijgen op de emoties die het kind daarbij ervaart. De pedagogisch medewerker moet hierbij proberen om de gevoelens van het kind met eigen woorden samen te vatten.

Bij deze manier van luisteren krijgt de pedagogisch medewerker niet alleen de meeste informatie maar geeft zij het kind ook het gevoel serieus genomen en geaccepteerd te worden. Bovendien kan de pedagogisch medewerker bij actief luisteren controleren of zij het kind goed heeft begrepen en zijn emoties goed heeft aanvoeld.

Enkele ezelsbruggetjes bij het actief luisteren:

- 'Je bedoelt...?'
- 'Je probeert me duidelijk te maken dat....?'
- 'Je voelt je...?'
- 'Je hebt het gevoel dat...?'
- 'Je zou het liefst willen dat...?'
- 'Je hebt de indruk dat...?'
- Begin met 'Je...'
- Gebruik een vragende toon.

Kijk uit voor 'communicatiestops'. Dit zijn opmerkingen, reacties etc. die werkelijke communicatie in de weg staan. Vaak worden ze onbewust gebruikt, bijvoorbeeld als iemand bang is om iets onaangenaams te horen of als het gesprek een wending dreigt te nemen die als emotioneel bedreigend wordt ervaren.

Communicatiestops zijn:

- veroordelen
- ridiculiseren
- preken
- afleiden
- met het verhaal op de loop gaan
- waarschuwen
- sussen/geruststellen
- niet serieus nemen
- vragen stellen (die niet van belang zijn)
- bevelen
- beredeneren
- oplossingen aandragen.

De meeste mensen hebben één of meer favoriete 'stops'. Het is van belang om je bewust te worden welke van deze stops je geneigd bent om te gebruiken omdat het een werkelijk gesprek in de weg kan staan.

De volgende punten zijn van belang om tijdens het gesprek met het kind, dat vertelt over een mishandelingssituatie, voor ogen te houden:

- Geloof het kind en trek diens verhaal niet in twijfel. Onderschat of bagatelliseer de ernst van de situatie niet.
- Spreek waardering uit voor het feit dat het kind de moed heeft om z'n verhaal te vertellen.
- Haast het gesprek niet, laat het kind in eigen tempo vertellen.
- Stel geen waarom-vragen (het kind snapt immers zelf ook niet waarom hem dit overkomt)
- Stel geen suggestieve vragen. Laat het kind zoveel mogelijk zelf benoemen wat er gebeurd is.
- Pas je aan bij het woordgebruik van het kind. Vraag om verduidelijking als je het niet goed begrijpt.

- Vertel het kind dat het niet zijn schuld is dat dit is gebeurd en evenmin zijn verantwoordelijkheid.
- Vertel het kind dat het niet de enige is die zo iets overkomt en dat hulp mogelijk is.
- Dring niet aan als het kind je vragen ontwijkt maar hou de deur voor het contact wel open.

Gesprek met de ouder(s)

Normaal gesproken zal een gesprek over de signalen worden gevoerd met de ouder(s). Dit is niet alleen van belang als de ouder(s) mogelijkwijs betrokken zijn bij het huiselijk geweld of de mishandeling, maar ook als dit niet aan de orde is. De ouder(s) behoren te worden geïnformeerd over wat er bij hun kind speelt.

Het doel van een gesprek is om de zorgen over datgene wat is waargenomen bij het kind, aan gedrag of concrete lichamelijke verschijnselen, met de ouder(s) te delen.

Houd de volgende uitgangspunten in de gaten:

- Bespreek wat je waarneemt bij het kind, bespreek niet je vermoedens.
- Nodig de ouders uit om daarop te reageren
- Ga er van uit dat ouder(s) het beste voor hun kinderen willen en dat is ook wat jij wilt: daar zit jullie gemeenschappelijke noemer.

Je hoeft geen schuldvraag aan de orde te stellen; je doet een beroep op de zorg van ouder(s) voor hun kind. Omdat de ouder(s) hun kind een aantal dagen per week aan jou toevertrouwen, ben jij een belangrijk persoon voor het kind en de ouder(s). Het is dus logisch om de zorgen over het kind te delen.

Een gesprek met (een van) de ouders kan achterwege blijven in verband met de veiligheid van het kind of die van anderen. Bijvoorbeeld als de pedagogisch medewerker redenen heeft om aan te nemen dat hij/zij het kind dan uit het oog zal verliezen omdat de ouders het kind bij de kinderopvangorganisatie weg zullen halen of niet meer zullen brengen of dat het geweld zal escaleren. Overleg dit altijd met de aandachtsfunctionaris en Clustermanager. Het is belangrijk ook dit vast te leggen in het kinddossier.

Belangrijk: Het gebeurt regelmatig dat ouders hun kind plotseling van de opvang halen op het moment dat ze horen en merken dat de pedagogisch medewerkers vragen en zorgen hebben over het welzijn van hun kind. In het kader van privacy-wetgeving mogen we geen informatie doorgeven aan bijvoorbeeld de volgende opvangorganisatie of peuterspeelzaal. Terwijl de PM-er wel duidelijke zorgen heeft over het kind en / of de situatie waar hij / zij in opgroeit. Als deze situatie zich voordoet, moet contact gezocht worden met het [Veilig Thuis](#) voor advies. Dit kan zonder de naam van het kind te noemen.

Aandachtspunten:

- o Gebruik niet het woord signaal, maar beschrijf concrete lichamelijke verschijnselen of waarneembaar gedrag.
- o Leg de nadruk op het delen van zorg, niet op het beschuldigen/verdenken van de ouder(s).

Bijlage 8. Het kinddossier

In een kinddossier worden de volgende gegevens vastgelegd:

- datum, plaats, situatie
- observaties van het kind
- signalen die duidelijk maken welke zorgen gezien en gehoord worden (zo feitelijk mogelijk)
- eventuele signalen die een vermoeden van seksueel grensoverschrijdend gedrag bevestigen of onkrachten
- contacten over de signalen
- gegevens die verstrekt zullen worden, aan wie en wat de reden daarvoor is
- stappen die worden gezet
- wat er ondernomen is om toestemming te krijgen, indien de ouder geen toestemming geeft voor uitwisselen van gegevens
- besluiten die worden genomen
- vervolgaantekeningen over het verloop.
- worden ook veronderstellingen vastgelegd, vermeld dan uitdrukkelijk dat het gaat om een veronderstelling. Maak een vervolgaantekening als een hypothese of veronderstelling later wordt bevestigd of onkracht
- vermeld de bron als er informatie van derden wordt vastgelegd
- leg diagnoses alleen vast als ze zijn gesteld door een pedagogisch medewerker die hierin geschoold is.

Bijlage 9. Signalen die kunnen duiden op mogelijk geweld- of zedendelict door collega

Wanneer een pedagogisch medewerker vermoedens heeft van een geweld- of zedendelict door een collega, is

de pedagogisch medewerker verplicht dit te melden bij de houder.

Deze bijlage bestaat uit 2 delen:

1. Ongewenste omgangsvormen
  2. Signalen die kunnen duiden op kindermishandeling gepleegd door een beroepskracht.
- Ongewenste omgangsvormen en deze signalen kunnen ook duiden op ander gedrag. Het is daarom belangrijk om ook de signalenlijsten (bijlage 3 en 4) te raadplegen om tot heldere onderbouwing te komen.

1. Ongewenste omgangsvormen

Een pedagogisch medewerker kan een niet-pluis-gevoel hebben over het gedrag van een andere collega. Deze zullen vaak te maken hebben met ongewenste omgangsvormen. Ongewenste omgangsvormen komen tot uiting in verbaal, fysiek of ander non-verbaal

gedrag. Dit gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die hiermee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Onder ongewenste omgangsvormen worden handelingen verstaan van alle vormen van discriminatie, agressie, seksuele intimidatie, pesten en treiteren (hieronder beschreven). Ook gaat het om combinaties van dit gedrag en andere vormen van ongewenst gedrag die in het verlengde liggen of overeenkomen met het hieronder beschreven gedrag.

Seksuele intimidatie

Onder seksuele intimidatie wordt verstaan: ongewenste seksuele toenadering, verzoeken om seksuele gunsten of ander verbaal, non-verbaal of fysiek gedrag.

Voorbeelden van verbale seksuele intimidatie:

- aanspreekvormen: bijvoorbeeld Alexia verbasteren tot Asexia
- kinderen aanspreken met "Hé lekker ding!"
- seksuele dubbelzinnigheden
- uitnodigen tot seksueel contact
- seksueel getinte grappen maken
- stoere verhalen over seksuele prestaties vertellen
- seksueel getinte opmerkingen maken over iemands uiterlijk

Voorbeelden van fysieke seksuele intimidatie:

- handtastelijkheden
- dwingen tot zoenen, knuffelen, strelen, geslachtsgemeenschap
- geslachtsdelen (laten) strelen of betasten boven of onder de kleding
- uitkleden

Voorbeelden van non-verbale seksuele intimidatie:

- staren, gluren, lonken
- iemand met de ogen uitkleden
- seksueel getinte cadeautjes geven
- confrontatie met kinderporno
- het kind (deels) ontbloot filmen of fotograferen
- het maken van obscene gebaren
- iemand seksueel geladen afbeeldingen/brieven/berichtjes sturen of geven.

Agressie en geweld

Er wordt gesproken van agressie en geweld als het kind psychisch en/of fysiek, verbaal of non-verbaal wordt lastiggevallen, bedreigd of aangevallen. Er zijn vier vormen van agressie en geweld:

1. Verbaal: schelden, schreeuwen, treiteren en beledigen
2. Non-verbaal: tegen iemand aandrukken, vasthouden, expres naar je toetrekken
3. Psychisch: lastig vallen, onder druk zetten, bedreigen met fysiek geweld en irriteren
4. Fysiek: schoppen, slaan, bijten, vastgrijpen en klemzetten

Discriminatie

Onder discriminatie wordt verstaan: elke vorm van ongerechtvaardigd onderscheid, elke uitsluiting, beperking of voorkeur die ten doel heeft of tot gevolg kan hebben dat de erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van de rechten van de mens in de werk- of studie-gerelateerde situatie teniet wordt gedaan of aangetast alsmede iedere uiting in woord, gebaar of geschrift. Hierbij is sprake van ontoelaatbare opvattingen over achterstelling van mensen, doelbewuste belediging of van grievend handelen jegens anderen op grond van diens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, seksuele geaardheid of op enige andere grond.

Pesten en treiteren

Onder pesten en treiteren wordt verstaan: gedragingen waarbij sprake is van stelselmatig, gedurende een langere periode, psychisch of fysiek vernederen, kwetsen of anderszins lastigvallen van een persoon.

2. Signalen met betrekking tot seksueel misbruik door een beroepskracht

- sterke afhankelijkheid van een kind ten opzichte van een pedagogisch medewerker
- pedagogisch medewerker creëert een soort isolement rond het kind (bijvoorbeeld apart nemen zonder dat daar een duidelijke aanleiding voor is of dat daar verslag van volgt)
- veelvuldige seksistische uitingen
- gespannen sfeer in de opvang
- kind is bang, gespannen, wanneer specifieke pedagogisch medewerker dienst heeft of telkens wanneer het met de specifieke pedagogisch medewerker te maken heeft
- extreem concurreren met kinderen/collega's om de aandacht van de verdachte beroepskracht.

Bijlage 10. Een draaiboek aanleggen

Wanneer in de organisatie incidenten voordoen waarbij er vermoedens bestaan van een mogelijk geweld- of zedendelict door een collega wordt een draaiboek gemaakt. Dit geldt ook voor wanneer er sprake is van ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling. In dit draaiboek wordt vanaf het eerste moment van melding geregistreerd hoe men heeft gehandeld en wie men op welk tijdstip heeft geïnformeerd en waarover.

Een draaiboek bestaat uit een registratie van een aantal actiepunten:

- omschrijving incident
- omschrijving van de maatregelen richting betrokken pedagogisch medewerker (non-actiefstelling)
- contact met politie
- consultatie van deskundigen
- de 'andere' ouders informeren
- activiteiten met kinderen
- omgaan met de pers
- nieuwe meldingen
- afronding
- nazorg
- opheffen crisissituatie

Bijlage 11. Communicatie na aangifte bij de politie

Belangrijk: dit overzicht is bedoeld als hulpmiddel c.q. richtsnoer. Raadpleeg wel altijd van te voren de politie over wat wel/niet gecommuniceerd kan worden!

A: Informeren van het team

Een belangrijke stap is het informeren van teamleden. Zij moeten goed op de hoogte zijn om:

- De schok in teamverband te verwerken;
- om te gaan met vragen en opmerkingen van ouders/ouders;
- om te gaan met vragen en opmerkingen van de “buitenwereld”;
- mogelijke andere slachtoffers te signaleren;
- eenduidige afspraken te maken over de aanpak van de situatie.

Geloof en ongeloof kunnen een team in partijen opsplitsen. Belangrijk is teamleden voor te houden dat zij niet hoeven te beslissen over wat “waar” of “niet waar” is. Zij zijn in eerste instantie verantwoordelijk voor het welzijn en de veiligheid van de kinderen.

Aandachtspunten en overwegingen bij het informeren van het team:

- De Clustermanager i.s.m. de manager PKI en eventueel de aandachtsfunctionaris, organiseren een informatiebijeenkomst. De aanwezigheid van een extern deskundige wordt daarbij overwogen.
- Van te voren wordt met de politie af gestemd welke informatie verstrekt kan worden.
- De teamleden en de vaste invallers worden uitgenodigd. Afwezige teamleden en de medewerker op wie het vermoeden betrekking worden achteraf over de bijeenkomst geïnformeerd.
- Biedt ruimte voor emoties, vragen, laat stoom afblazen.
- Spreek af dat bij vragen van derden verwezen wordt naar de manager PKI.
- Vraag of medewerkers opvang nodig hebben.

B. Informeren van ouders/ouders

Een moeilijk, maar niet te vermijden stap is het informeren van ouders/ouders. Zij hebben recht op informatie, zeker als hun kind ook een slachtoffer zou kunnen zijn.

Aandachtspunten en overwegingen bij het informeren van de ouders/ouders:

- De Clustermanager i.s.m. de manager PKI en eventueel de aandachtsfunctionaris, organiseren in afstemming met Veilig Thuis een informatiebijeenkomst in aanwezigheid van een extern deskundige (van Veilig Thuis) of van een andere daarvoor in aanmerking komende organisatie.
- Bespreek van te voren met de politie welke informatie verstrekt kan worden en maak een taakverdeling.
- Ouders van het desbetreffende kindercentrum ontvangen een schriftelijke uitnodiging via de post (geef geen brieven mee aan kinderen) en houdt daarbij rekening met taalproblemen bij allochtone ouders.
- Zorg dat de ouders van het betrokken kind op de hoogte zijn van de informatieavond en bespreek met hen welke informatie er gegeven gaat worden.
- Geef aan waar ouders terecht kunnen als zij vermoeden dat hun kind ook slachtoffer is.
- Geef ruimte voor vragen en emoties die bij ouders los zullen komen. Vraag of ouders opvang nodig hebben.
- Wees voorbereid op boosheid, ga niet in de verdediging. De boosheid van ouders zal zich terecht of onterecht tegen het kindercentrum richten.
- Informeer wie namens de organisatie informatie verstrekt.

Bijlage 12. Omgaan met de media

Als er een incident plaatsvindt, is de kans groot dat ook de media hiervan op de hoogte raken. Het is verstandig zorgvuldig te overwegen hoe omgegaan zal worden met de pers. Naast onderstaande aandachtspunten kan ook de GGD hierbij ondersteuning bieden.

Enkele aandachtspunten bij het omgaan met de pers:

- denk na over de keuze van een passieve of actieve opstelling. Door zelf de pers te informeren wordt wellicht erger voorkomen en wordt de regie min of meer in eigen handen gehouden
- wijs een vaste, liefst geoefende persoon aan die de contacten met de pers onderhoudt. Overweeg daarbij of een persoon van buiten het team (bijv. een externe adviseur of een bestuurslid) te verkiezen is omdat deze toch wat verder van de zaak afstaat
- denk goed na over de boodschap: wat willen we wel/niet vertellen en hoe formuleren we dat kort en concreet?
- selecteer: wie staan we wel te woord en wie niet?
- noteer voorwaarden: bijv. vragen vooraf op papier, afspraken over inzien en mogen corrigeren van tekst voor publicatie
- wanneer wordt de pers ingelicht? In ieder geval niet voordat personeel, ouders en kinderen goed zijn ingelicht
- wat is ons belang en van (direct) betrokkenen om in te gaan op vragen van de pers? Wat is wenselijk, wat is nodig?
- betracht openheid binnen grenzen: vertel de waarheid, tot de feitelijke kern beperkt. Noem geen namen, bewandel geen zijpaden
- zorg voor een adempauze: niet direct reageren in bijvoorbeeld een live uitzending, vragen vooraf inzien, terug (laten) bellen, afspraak later op de dag
- doe de contacten met de pers nooit alleen: bereid de boodschap samen met anderen voor, neem iemand mee of laat iemand mee luisteren, evalueren samen.

Bijlage 13. Logboek vermoeden kindermishandeling en huiselijk geweld

<p>Logboek Vermoeden kindermishandeling en huiselijk geweld</p> <p>In dit logboek worden de volgende zaken bijgehouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ observaties van het kind ☐ signalen die duidelijk maken welke zorgen gezien en gehoord worden ☐ contacten over de signalen ☐ acties die worden ondernomen ☐ besluiten die worden genomen ☐ vervolgaantekeningen over het verloop. ☐ gegevens die verstrekt worden, aan wie en wat de reden daarvoor is ☐ wat er ondernomen is om toestemming te krijgen voor het uitwisselen van gegevens
<p>Naam Kind: Locatie: Groep:</p>
<p>Datum: Ingevuld door:</p>
<p>Datum: Ingevuld door:</p>
<p>Datum: Ingevuld door:</p>
<p>Datum: Ingevuld door:</p>
<p>Datum: Ingevuld door:</p>
<p>Datum: Ingevuld door:</p>
<p>Datum: Ingevuld door:</p>
<p>Datum: Ingevuld door:</p>

